

Міністерство внутрішніх справ України
Національна академія внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ
виявлення та розслідування
наркозлочинів в умовах дії
правового режиму
воєнного стану**

Науково-практичний посібник

Рецензенти:

Гора Ірина Віталіївна,
провідний науковий співробітник науково-організаційного центру
Національної академії Служби безпеки України,
доктор юридичних наук, професор;

Мовчан Анатолій Васильович,
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
навчально-наукового інституту з підготовки фахівців для підрозділів
кримінальної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор;

Варава Дмитро Віталійович,
головний оперуповноважений Департаменту боротьби
з наркозлочинністю Національної поліції України, доктор філософії

О-72 **Особливості виявлення та розслідування наркозлочинів в умовах дії правового режиму воєнного стану :** наук.-практ. посіб. / [М. Л. Грібов, І. Ю. Шеліховська, А. А. Вознюк та ін.]. Київ : Видавництво «Норма права», 2025. 180 с.

ISBN 978-617-8306-36-6

У науково-практичному посібнику комплексно висвітлено ключові проблеми виявлення та розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, в умовах дії правового режиму воєнного стану. Видання поєднує теоретичний аналіз із практичними рекомендаціями, що ґрунтуються на сучасних правових позиціях Верховного Суду, узагальненнях слідчої, прокурорської та адвокатської практики, а також передовому досвіді оперативних підрозділів, напрацьованому в реальних умовах протидії наркозлочинності.

Систематизовано проблеми кваліфікації наркозлочинів, досліджено специфічний вплив воєнного стану на криміногенну ситуацію та діяльність підрозділів Національної поліції у сфері протидії цим правопорушенням. Увагу зосереджено на основах методики досудового розслідування зазначених деліктів. Узагальнено типові процесуальні помилки, що призводять до втрати доказів або визнання їх недопустимими, надано практичні рекомендації щодо запобігання таким порушенням та їх усунення.

Видання призначене для суддів, прокурорів, слідчих, оперативних працівників, адвокатів, науковців, науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, а також усіх, хто прагне поглиблено опанувати сучасні підходи до протидії наркозлочинності.

УДК 343.14:351.745.7:343.974

Видавництво «Норма права» прагне сталого майбутнього для нашого бізнесу, наших читачів і нашої планети. У цьому виданні використано папір, сертифікований FSC® та PEFC™

Колектив авторів

Грібов Михайло Леонідович, доктор юридичних наук,
професор (Національна академія внутрішніх справ);

Шеліховська Ірина Юріївна, доктор філософії за спеціальністю 081 «Право» (Вінницька окружна прокуратура);

Вознюк Андрій Андрійович, доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ);

Овсянюк Дмитро Іванович (Національна академія внутрішніх справ);

Дрозд Олексій Юрійович, доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ);

Сухачова Ірина Олександрівна, доктор юридичних наук,
професор (Національна академія внутрішніх справ);

Будік Ігор Миколайович, доктор філософії за спеціальністю 081
«Право» (Головне слідче управління Національної поліції
України);

Кобзар Олександр Федорович, доктор юридичних наук,
професор (Національна академія внутрішніх справ);

Ясинський Вадим Олександрович (Національна академія внутрішніх справ)

Зміст

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	6
ВСТУП	7
Розділ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЯВЛЕННЯ І РОЗСЛІДУВАННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	9
1.1. Поняття наркозлочинів та їх кваліфікація в практиці Верховного Суду.....	11
1.2. Вплив воєнного стану на протидію наркозлочинам Національною поліцією.....	22
Розділ 2 ВИЯВЛЕННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	35
2.1. Національна поліція як суб'єкт виявлення наркозлочинів ...	37
2.2. Пошукові заходи.....	41
2.3. Виявлення наркозлочинів у мережі Інтернет.....	44
2.4. Використання конфіденційного співробітництва.....	50
2.5. Законність дій оперативних підрозділів.....	52
Розділ 3 РОЗСЛІДУВАННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	59
3.1. Початок розслідування та невідкладні СРД.....	61
3.2. Законність НСРД під час розслідування.....	79
3.3. Контроль за вчиненням наркозлочину.....	96
3.3.1. Загальні засади забезпечення законності контролю.....	96
3.3.2. Урахування даних про конфідента.....	114
3.3.3. Роль слідчого, прокурора й оперативних працівників .	117
3.3.4. Процедура залучення конфідента.....	121
3.3.5. Оформлення процесуальних документів.....	126
3.3.6. Використання коштів для оперативної закупки.....	128
3.3.7. Оцінка доцільності та законності багаторазової оперативної закупки.....	130
3.3.8. Оформлення результатів контролю.....	132

Розділ 4 ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ У ВИЯВЛЕННІ ТА РОЗСЛІДУВАННІ НАРКОЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	135
4.1. Організація аналітичного процесу.....	137
4.2. Визначення завдань і планування.....	140
4.3. Збір та оцінка даних.....	143
4.4. Узагальнення, систематизація та обробка інформації.....	147
4.5. Аналіз інформації.....	148
4.6. Підготовка звіту та його передача замовнику.....	152
4.7. Зворотний зв'язок.....	154
Список використаних і рекомендованих джерел	157
Наукова література.....	159
Нормативно-правові акти.....	169
Судова практика.....	172

Перелік умовних позначення

ДПСУ –	Державна прикордонна служба України
ЄДРСР	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄРДР –	Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄС –	Європейський Союз
ЄСПЛ –	Європейський суд з прав людини
Інструкція від 16.11.2012 –	Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні від 16.11.2012 № 144/1042/516/1199/936/1687/51
ІТТ –	ізолятор тимчасового тримання
КК –	Кримінальний кодекс
КПК –	Кримінальний процесуальний кодекс
МВС –	Міністерство внутрішніх справ
НПУ –	Національна поліція України
НСРД –	негласні слідчі (розшукові) дії
ОРД –	оперативно-розшукова діяльність
СБУ –	Служба безпеки України
СІЗО –	слідчий ізолятор
СРД –	слідча (розшукова) дія

Вступ

В умовах широкомасштабної збройної агресії російської федерації пріоритетність розслідування воєнних злочинів цілком закономірно витіснила на другий план протидію іншим кримінальним правопорушенням, зокрема тим, які вчиняють у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Нині кваліфіковані слідчі й оперативні працівники, перебуваючи безпосередньо на передовій, захищають територіальну цілісність і суверенітет України, фіксують злочини, пов'язані з агресією, розслідують факти масової загибелі та каліцтва цивільного населення, несуть службу на блокпостах і забезпечують евакуацію мирних мешканців із небезпечних регіонів.

Утім поруч із зовнішньою загрозою зберігається і внутрішня, однією з її найнебезпечніших форм є злочинність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Вона має руйнівний вплив на генофонд нації, спричиняє моральну й соціальну деградацію суспільства, спонукає споживачів до вчинення різних злочинів – від хуліганства й ДТП до вбивств і зґвалтувань. Крім того, потреба фінансувати наркотичну залежність штовхає осіб на майнові та насильницькі злочини.

Воєнний стан, економічна нестабільність, масове внутрішнє переміщення та загальне зубожіння населення створили сприятливі умови для розширення наркобізнесу як у зв'язку зі збільшенням кількості споживачів, що прагнуть утекти від реальності, так і через появу нових збувачів, які розглядають це як джерело доходу. Методи розповсюдження наркотиків стають дедалі витонченішими: активніше застосовують цифрові технології та криптовалютні розрахунки, що ускладнює їх виявлення і розслідування.

Основне навантаження в протидії наркозлочинності покладено на Національну поліцію України, яка в умовах війни має обмежені ресурси, а також постала перед низкою юридичних й організаційно-тактичних проблем.

Цей науково-практичний посібник покликаний сприяти подоланню зазначених викликів. У ньому розглянуто ключові аспекти виявлення та розслідування наркозлочинів в умовах воєнного стану, окреслено сучасні підходи до їх кваліфікації, проаналізовано вплив збройного конфлікту на ефективність діяльності

правоохоронних органів і дотримання принципів законності під час виконання завдань оперативними підрозділами. Увагу зосереджено на методиці досудового розслідування та особливостях тактичного й оперативно-аналітичного підходів під час документування злочинів у цій сфері.

РОЗДІЛ 1
Теоретичні
та практичні засади
виявлення і розслідування
наркозлочинів
в умовах воєнного стану

1.1. Поняття наркозлочинів та їх кваліфікація в практиці Верховного Суду

Розділ XIII КК України встановлює кримінальну відповідальність за правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення. Окремий закон України регламентує заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними¹.

Терміни «наркозлочинність» і «наркозлочини» в зазначених нормативно-правових актах не використовує законодавець, однак їх активно застосовують у фаховій літературі з кримінології, криміналістики, оперативно-розшукової діяльності², а також у практиці правоохоронних органів³.

Аналіз джерел дає підстави стверджувати, що термін «наркозлочини» застосовують для позначення всіх кримінально каранних діянь, передбачених ст. 305–320 КК України.

У науковій та практичній літературі **наркозлочини** визначають як кримінально карані діяння, що полягають, зокрема, у:

– контрабанді, незаконному виготовленні, виробництві, зберіганні, транспортуванні, збуті, придбанні або вживанні нарко-

¹ Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>

² Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення : коментар до Розділу XIII Кримінального кодексу України / [С. В. Албул, А. М. Бабенко, О. А. Гритенко та ін.] ; за заг. ред. І. П. Катеринчука. Одеса : ОДУВС, 2018. 110 с.; Гладкова С. О., Щербаківа А. К. Феномен наркозлочинності в сучасній Україні. *Право. ua*. 2022. № 1. С. 79–85; Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 188 с.; Орловська Н. Актуальні питання державної політики щодо наркотиків у контексті запобігання наркозлочинності. *Науковий вісник Дніпровського державного внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 149–155.

³ Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 17 листоп. 2015 р. № 95; Положення про Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 12 груд. 2019 р. № 1038.

тичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів;

- протиправному заволодінні такими засобами, речовинами або обладнанням для їх виготовлення;
- порушенні посадовими особами встановлених правил обігу зазначених речовин;
- незаконних операціях із документами на їх отримання або придбання;
- незаконному культивуванні нарковмісних рослин⁴.

Такий підхід є обґрунтованим, оскільки дає змогу уникнути надмірної термінологічної деталізації, охоплюючи весь спектр діянь, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів.

Водночас постає проблема розмежування кримінальних правопорушень на злочини і кримінальні проступки, що передбачено чинним кримінальним законодавством.

Тому наркозлочинами в цьому дослідженні слід вважати саме злочини, тобто суспільно небезпечні діяння у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів, за вчинення яких передбачено основне покарання у вигляді штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі.

Виявлення та документування кримінальних проступків у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин у межах превентивної, оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування доцільно розглядати як додатковий результат роботи підрозділів патрульної поліції, поліцейських офіцерів громад, працівників ювенальної превенції, оперативних підрозділів і слідчих, спрямованої на протидію наркозлочинності. Досудове розслідування таких проступків здійснюють у формі дізнання відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства.

Щодо кваліфікації певного діяння у сфері обігу наркотичних засобів **передусім має бути вирішено питання, чи є це діяння кримінально караним**. Аналіз практики Верховного Суду засвідчує, що за наявності предмета протиправного посягання вирі-

⁴ Венедіктов А. А. Поняття та види наркозлочинів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. № 21. С. 67–76.

шальне значення має його ідентифікація і точне встановлення ознак, які дають змогу відмежувати кримінально карані діяння від таких, що не тягнуть за собою кримінальної відповідальності, а отже, їх не можна розглядати як кримінальне правопорушення⁵.

Кримінальна відповідальність за ст. 309 КК України настає в разі незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту, якщо розмір відповідних речовин є невеликим або перевищує цей розмір, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770 (у редакції від 05.12.2012) «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів»⁶ та наказу Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 № 188 «Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які перебувають у незаконному обігу»⁷.

Водночас ті самі дії, вчинені особою без мети збуту, коли маса відповідних речовин не досягає визначеного мінімального (невеликого) розміру, тягнуть адміністративну відповідальність за ст. 44 Кодексу України про адміністративні правопорушення⁸.

Часто перед слідчим постає питання щодо **наявності мети збуту** в особи, яка зберігала наркотичний засіб, що має принципове значення для кваліфікації її дій у межах найпоширеніших складів наркозлочинів – за ст. 307 або 309 КК України.

Особливої актуальності це питання набуває у випадках, коли провадження спершу кваліфіковано за ст. 307 КК України (незаконний збут), проте згодом правову кваліфікацію змінено на

⁵ Постанова Верховного Суду від 5 черв. 2024 р. у справі № 725/5934/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119681151>

⁶ Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2000 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>

⁷ Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серп. 2000 р. № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>

⁸ Постанова Верховного Суду від 5 черв. 2024 р. у справі № 725/5934/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119681151>

ст. 309 КК України (зберігання без мети збуту), тобто на менш тяжкий за рівнем суспільної небезпечності злочин.

Згідно з п. 3 наказу Офісу Генерального прокурора від 30.09.2021 № 309 «Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні», такі випадки підлягають обов'язковому моніторингу на предмет можливих порушень вимог кримінального процесуального законодавства України⁹.

У постанові Верховного Суду від 07.04.2024 у справі № 203/337/19, зокрема, зазначено: «Про умисел на збут наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів може свідчити як відповідна домовленість із особою, яка придбала ці засоби чи речовини, так й інші обставини, зокрема: великий або особливо великий їх розмір; спосіб упакування та розфасування; поведінка суб'єкта злочину; те, що особа сама наркотичні засоби або психотропні речовини не вживає, але виготовляє та зберігає їх, тощо. Водночас, якщо висновок суду про наявність умислу особи на збут наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів ґрунтується на великому або особливо великому розмірі відповідної речовини, її упакуванні та розфасуванні, то в такому випадку повинні бути досліджені обставини, за яких особа придбала відповідний засіб чи речовину, в тому числі, чи залежало від волі особи те, який розмір речовини опиниться у володінні особи, та її розфасування. Зокрема, якщо особа здійснює свідоме придбання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів у значному розмірі (шляхом купівлі, обміну, безоплатно), виготовляє їх, зберігає у відповідному фасуванні, що об'єктивно перевищує потреби такої особи у власному вживанні, то в такому випадку може мати місце умисел на збут. Якщо ж волею особи не обумовлено того, скільки наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів опиниться у її володінні (як у випадку зі знахідкою), то в такому разі умисел на збут потребує більш ретельного дослідження»¹⁰.

У постанові Верховного Суду від 29.10.2020 у справі № 461/895/19 увагу спрямовано на те, що загальна маса вилуче-

⁹ Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : наказ Офісу Генерального прокурора від 30 верес. 2021 р. № 309. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>

¹⁰ Постанова Верховного Суду від 7 квіт. 2021 р. у справі № 203/337/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243744>

них в ОСОБА_6 психотропних речовин і наркотичних засобів об'єктивно не перевищує потреби особи у власному вживанні, а факт виявлення наркотичних засобів у розфасованому стані не свідчить про умисел обвинуваченого на їх збут¹¹.

Ще з одного рішення Верховного Суду випливає, що про наявність умислу на збут психотропної речовини можуть свідчити, зокрема, такі обставини, як: надмірна для вживання однією особою кількість вилученої речовини, вжиття засудженим додаткових заходів конспірації своєї діяльності, спосіб і засоби оплати за психотропну речовину, показання свідків про намір засудженого пригощати цією речовиною знайомих осіб¹².

На практиці спостерігаються різні підходи слідчих і прокурорів щодо кваліфікації дії «закладників» – осіб, які облаштовують схованки з разовими дозами наркотичних засобів на місцевості з метою їх подальшого збуту організаторами незаконного наркобізнесу з використанням інтернет-ресурсів.

Доволі часто прокурори поділяють позицію слідчих, згідно з якою кожна «закладку» слід кваліфікувати як окремий злочин. Такий підхід, попри відсутність належного правового обґрунтування, на практиці використовують для штучного збільшення кількісних показників слідчої роботи, що досі зберігаються як елемент внутрішнього контролю ефективності, хоча відповідних вимог у законодавстві й немає.

Проте такий підхід суперечить практиці Верховного Суду. У постанові від 22.03.2023 у справі № 161/1921/20 зазначено, що приписи ст. 214 КПК України не містять вимог про внесення до ЄРДР за окремим порядковим номером відомостей про вчинення кожного з тих діянь, що охоплюються єдиним умислом особи й передбачені відповідною частиною ст. 307 КК України як альтернативні форми виявлення суспільно небезпечного діяння (наприклад, протиправне придбання, зберігання з метою збуту і збут психотропної речовини в ч. 1 ст. 307 КК України) і за пра-

¹¹ Постанова Верховного Суду від 29 жовт. 2020 р. у справі № 461/895/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92602226>

¹² Постанова Верховного суду від 9 квіт. 2020 р. у справі № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>

фізичного контакту підозрюваних з упаковкою наркотичних засобів, обладнанням для їх виготовлення тощо.

Однак наразі прокурори та слідчі мають неофіційне розпорядження від керівництва – утримуватися від призначення судово-генетичних експертиз у провадженнях зазначеної категорії. За таких умов доцільним альтернативним інструментом є проведення дактилоскопічних експертиз як засобу ідентифікації осіб, що контактували з предметами, пов'язаними з наркотичними засобами або психотропними речовинами.

Окрему групу становлять оперативно-розшукові чинники, що є безпосереднім наслідком як умов воєнного стану, так і загальних трансформацій безпекового середовища. Основна функція оперативних підрозділів полягає в здійсненні оперативно-розшукової діяльності, яка в умовах збройного конфлікту потребує адаптації методів і засобів до нових викликів.

Слушно зазначають дослідники, що оперативно-розшукова діяльність в умовах воєнного стану має низку специфічних особливостей, зумовлених як змінами в правовому режимі держави, так і посиленням ризиків для осіб, які її здійснюють. Це потребує: посиленої координації між правоохоронними та спеціальними органами; застосування інноваційних технічних засобів і цифрових інструментів; урахування змін у процесуальних процедурах, режимах допустимості доказів; дотримання заходів особистої безпеки працівників у зоні підвищеного ризику³².

Ці аспекти безпосередньо стосуються й протидії наркозлочинності, оскільки саме оперативно-розшукові заходи є основою ефективного виявлення, фіксації та документування таких правопорушень в умовах збройної агресії.

Розділ 2 ВИЯВЛЕННЯ НАРКОЗЛОЧИНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

---

³² Телійчук В. Г., Серемчук К. В. Деякі особливості оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 3 (13). С. 210–218. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-210-218](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-210-218)

2.1. Національна поліція як суб'єкт виявлення наркозлочинів

Латентний характер незаконного обігу наркотичних засобів, застосування широкого спектру засобів конспірації особами, що беруть участь у такій діяльності, їх активна протидія викриттю та подальшому притягненню до кримінальної відповідальності зумовлюють те, що невід'ємним елементом протидії наркозлочинності є процес виявлення відповідних правопорушень. Провідну роль у цьому процесі відіграє НПУ.

Пункт 3 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» визначає, що поліція, відповідно до покладених на неї завдань, уживає заходів з метою виявлення кримінальних й адміністративних правопорушень та припиняє їх³³. Це, зокрема, стосується і кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, які, згідно зі ст. 216 КПК України, віднесено до підслідності органів досудового розслідування НПУ (за винятком злочинів, передбачених ст. 305 КК України, що є підслідними СБУ). Такий підхід законодавця зумовлює те, що виявлення зазначеного виду кримінальних правопорушень покладено насамперед на підрозділи НПУ, які володіють найширшим спектром сил і засобів протидії наркозлочинності. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними», НПУ визначено головним суб'єктом у системі протидії такому обігу³⁴.

Законодавець не обмежує коло суб'єктів виявлення кримінальних правопорушень лише окремими підрозділами поліції чи конкретними посадовими особами. Тому обов'язок виявляти такі правопорушення покладено на кожного поліцейського, що підтверджують й інші нормативно-правові акти.

Зокрема, відповідно до Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад, затвер-

³³ Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

³⁴ Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>

дженої наказом МВС від 28.07.2017 № 650³⁵, виявлення кримінальних правопорушень безпосередньо віднесено до компетенції відповідних суб'єктів поліцейської діяльності. Зокрема, п. 5 розділу V цієї Інструкції передбачає, що дільничні офіцери поліції та поліцейські офіцери громад у межах компетенції вживають усіх необхідних заходів для виявлення кримінальних й адміністративних правопорушень, а також припиняють виявлені порушення.

У розділі II Інструкції до основних обов'язків дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад віднесено: виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню кримінальних правопорушень; ужиття заходів щодо їх усунення; реагування на загрози життю, здоров'ю громадян і публічній безпеці, які виникають унаслідок кримінальних посягань³⁶.

Аналіз зазначених нормативних положень дає підстави стверджувати, що запобігання кримінальним правопорушенням та їх виявлення є одним із ключових напрямів діяльності поліцейського офіцера громади. Це засвідчують і результати соціологічного опитування відповідних суб'єктів поліцейської діяльності, 87 % яких акцентували на важливості роботи поліцейських офіцерів громад із виявлення злочинів і запобігання їм³⁷. Це стосується й наркозлочинів, адже за характером своєї служби такі офіцери мають значні можливості для отримання відомостей про посіви нарковмісних рослин, ознаки функціонування нарколабораторій, місця придбання заборонених речовин наркозалежними особами, які мешкають на території обслуговування тощо.

Виявлення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків також є складовою діяльності підрозділів патрульної поліції. Саме завдяки роботі працівників цих підрозділів вдається викривати значну частину кримінальних правопо-

³⁵ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад : наказ МВС України від 28 лип. 2017 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>

³⁶ Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад : наказ МВС України від 28 лип. 2017 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>

³⁷ Здорик Д. В. Засоби виявлення кримінальних правопорушень поліцейським офіцером громади. *Наукові перспективи*. 2024. № 5 (47). С. 1163–1178. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47))

рушень, передбачених ч. 1 ст. 309 КК України, а в деяких випадках – і тяжкі чи особливо тяжкі наркозлочини. Під час реалізації превентивних поліцейських заходів, передбачених ч. 1 ст. 31 Закону України «Про Національну поліцію» (зокрема, опитування особи, поверхнева перевірка, огляд речей, зупинення транспортного засобу, обмеження пересування), патрульні поліцейські нерідко виявляють у підозрілих осіб наркотичні засоби або психотропні речовини. З метою підвищення ефективності такої діяльності розроблено спеціальні методичні рекомендації щодо розпізнавання підозрілих осіб і дій працівників патрульної поліції під час виявлення в них наркотичних засобів³⁸.

Аналогічні рекомендації 2022 року розроблено і для працівників підрозділів ювенальної превенції. У цих документах визначено технологічні аспекти виявлення наркозлочинів у мережі Інтернет, особливості взаємодії ювенальних поліцейських з іншими підрозділами поліції та правоохоронними органами в разі виявлення правопорушень, учинених неповнолітніми, а також порядок спілкування з такими особами в контексті виявлення та документування фактів їх причетності до незаконного обігу наркотичних засобів³⁹.

Суб'єктами виявлення наркозлочинів систематично стають і слідчі органів НПУ. Адже під час розслідування одних кримінальних правопорушень вони нерідко виявляють ознаки інших, що зобов'язує їх вносити відповідні відомості до ЄРДР (ч. 1 ст. 214 КПК України). Така ситуація є типовою для кримінальних проваджень щодо наркозлочинів, коли в процесі СРД, зокрема НСРД, фіксують численні факти збуту наркотиків шляхом облаштування «закладок». Непоодинокими є випадки виявлення слідчими ознак наркозлочинів у межах розслідування інших видів кримінальних правопорушень.

Водночас слідчі не здійснюють виявлення наркозлочинів цілеспрямовано. Схожа ситуація характерна і для поліцейських офі-

³⁸ Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : метод. рек. / [О. М. Стрільців, А. В. Окушко, Є. А. Тараніч та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Кандиба Т. П., 2018. 46 с.

³⁹ Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів : навч.-практ. посіб. / [А. Є. Фоменко, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев та ін.]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 200 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/макет_наркот_2022-2.pdf

церів громад, патрульних та працівників ювенальної превенції, які виявляють наркозлочини принагідно – у межах заходів із запобігання широкому спектру адміністративних і кримінальних правопорушень. Водночас у їхньому розпорядженні є виключно гласний інструментарій, ефективний переважно щодо необережних або недосвідчених правопорушників – споживачів наркотичних засобів.

Проте сучасному наркобізнесу й досвідченим наркозбувачам притаманний високий рівень організованості та конспірації. Виявити їхню злочинну діяльність можуть лише спеціальні суб'єкти, серед яких важливе місце посідають оперативні підрозділи кримінальної поліції НПУ.

Обов'язок оперативних підрозділів з виявлення кримінальних правопорушень, зокрема тих, що пов'язані з незаконним обігом наркотиків, закріплено в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність». Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 7 цього Закону, виявлення кримінальних правопорушень є одним з обов'язків суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Для реалізації цього завдання п. 5 тієї самої статті передбачає обов'язкову взаємодію між відповідними підрозділами та іншими правоохоронними органами, зокрема органами іноземних держав і міжнародними антитерористичними організаціями⁴⁰.

Крім того, п. 4 ч. 3 ст. 4 зазначеного Закону передбачає повноваження прокурора надавати письмові вказівки щодо проведення оперативно-розшукових заходів з метою виявлення кримінальних правопорушень. Своєю чергою наказ Офісу Генерального прокурора від 08.09.2023 № 253 «Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність» покладає на керівників прокуратур обов'язок забезпечувати своєчасне виявлення та припинення кримінальних правопорушень (п. 1, 2.1.9–2.1.11, 2.2.7, 2.2.8)⁴¹. Це свідчить про встановлення двоєдиного наглядового завдання: по-перше, забезпечення ефективності роботи оперативних підрозділів щодо виявлення кримінальних правопорушень; по-друге, кон-

⁴⁰ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

⁴¹ Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність : наказ Офісу Генерального прокурора від 8 верес. 2023 р. № 253. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0253905-23#Text>

троль за додержанням ними законодавства й недопущенням порушення прав людини в процесі такої діяльності.

Водночас ні закон, ні підзаконні нормативно-правові акти не містять визначення поняття та змісту **виявлення кримінальних правопорушень** як окремого виду діяльності оперативних підрозділів. Аналіз чинного законодавства та практики його застосування дає підстави вважати, що виявленням кримінальних правопорушень слід вважати пошук і фіксацію інформації про: готування до вчинення кримінального правопорушення, замах на його вчинення, а також про факти завершеного злочину.

У сучасних умовах основними засобами виявлення (оперативного пошуку) наркозлочинів слід вважати:

- отримання публічно доступної інформації з мережі Інтернет (а також з інших відкритих джерел) і проведення суміжних заходів;
- використання конфіденційного співробітництва, відповідно до положень п. 14 ч. 1 ст. 8 та ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», а також ст. 275 КПК України;
- застосування традиційних, сформованих практикою заходів оперативного пошуку, передбачених відомчими нормативно-правовими актами.

Усі зазначені засоби доцільно застосовувати комплексно, оскільки вони органічно доповнюють один одного. Комбінації їх використання можуть істотно варіюватися залежно від конкретної оперативної ситуації.

2.2. Пошукові заходи

Подолання проблеми наркозлочинності потребує системного підходу, у якому ключову роль відіграють саме **пошукові заходи** – комплекс гласних і негласних дій, метою проведення яких є пошук та фіксація фактичних даних про протиправну діяльність осіб (груп осіб), виявлення, запобігання, припинення кримінальних правопорушень, установлення місцезнаходження розшукуваних осіб, відповідно до чинного законодавства⁴².

⁴² Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 2 верес. 2019 р. № 1229. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597

Наркозлочини мають низку характеристик, які обумовлені специфікою їх виявлення:

- висока латентність – значна частина злочинів залишається поза зоною уваги правоохоронців;
- висока конспіративність дій учасників, зокрема під час використання цифрових технологій і криптографії;
- транснаціональний характер окремих злочинів (передусім пов'язаних із контрабандою);
- нетривалий життєвий цикл доказової інформації, наприклад, швидке знищення наркотичних засобів або слідів їх наявності;
- використання закритих каналів комунікації (DarkNet, зашифровані месенджери тощо).

Зазначене зумовлює необхідність оперативності, гнучкості й інтеграції підходів у межах пошукових заходів.

Тактику й методику проведення частини зазначених заходів визначено у відомчих нормативно-правових актах різних правоохоронних органів. Це зумовлює відмінності в їх кількості, назвах і співвідношенні між собою. Прямого узгодження з переліком заходів, які можуть здійснювати оперативні підрозділи без дозволу суду та/або погодження з прокурором відповідно до їхніх повноважень, визначених у ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (пп. 1, 3, 5, 6, 8, 14–17, 20, 21), заходи оперативного пошуку не мають, хоча фактично впливають із цих повноважень.

Таку ситуацію неодноразово намагалися виправити суб'єкти законодавчої ініціативи, які розробляли та подавали до Верховної Ради України проекти нових законів України «Про оперативно-розшукову діяльність» 2016-го, 2017-го та 2019 року⁴³.

В усіх цих проектах застосовано єдиний спосіб розв'язання окресленої проблеми – запровадження безпосередньо до тексту закону тих заходів (та їх визначень), які запропонували розробники відомчих нормативно-правових актів. Ці проекти є уза-

43-1

43-2

43-3

⁴³ Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 3 черв. 2016 р. № 4778. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321; Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 4 квіт. 2017 р. № 6284. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61497; Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 2 верес. 2019 р. № 1229. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597

гальненням підходів різних відомств до змісту та переліку пошукових заходів, тобто на них можна орієнтуватися як на універсальну систему заходів оперативного пошуку, що є інтегральною для всіх оперативних підрозділів, незалежно від їх відомчої належності.

До таких пошукових заходів у проекті віднесено:

- 1) оперативну установку;
- 2) радіотехнічне обстеження;
- 3) поліграфологічне опитування;
- 4) розвідувальне опитування;
- 5) отримання довідок;
- 6) особистий пошук;
- 7) оперативне ототожнення осіб, предметів і речовин;
- 8) визначення ідентифікаційних та технологічних ознак радіоелектронного засобу;
- 9) радіопшук;
- 10) оперативне опитування осіб за їх згодою⁴⁴.

Те, що ці заходи містяться лише в проектах, і що їх не було закріплено законодавчо не означає, що їх не можуть використовувати оперативні підрозділи для виявлення кримінальних правопорушень, зокрема у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів. Адже, по-перше, більшість із них не можна вважати істотним порушенням прав і свобод людини, вони не можуть бути розцінені як втручання в особисте життя. По-друге, їх результати не використовують як докази в кримінальному провадженні (тобто, за окремими винятками, питання про допустимість чи недопустимість результатів заходів оперативного пошуку як доказів не порушують). Зазначені результати можуть бути використані лише для початку кримінального провадження, згідно з положеннями ст. 214 КПК України, або ж з оперативно-тактичною метою.

До пошукових заходів з виявлення наркозлочинів слід також віднести:

⁴⁴ Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 2 верес. 2019 р. № 1229. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597

44

1) моніторинг Telegram, DarkNet, соцмереж (активно практикують кіберпідрозділи й УБН для виявлення реклами, логістики «закладок»);

2) виявлення біткойн-гаманців/криптооперацій;

3) перевірку трафіку, роздруківок дзвінків;

4) пошук і вилучення «закладок»;

5) застосування службових собак (передусім на митниці, ДПСУ, поліцією на транспорті);

6) перегляд відео з камер спостереження;

7) огляд транспортних засобів і вантажів на кордоні (постійна практика ДПСУ, митної служби, часто із залученням службових собак);

8) аналіз графіті/тегів із посиланнями на Telegram-магазини.

Детальніше про особливості окремих пошукових заходів з виявлення наркозлочинів у мережі Інтернет ідеться в посібнику «Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів»⁴⁵.

2.3. Виявлення наркозлочинів у мережі Інтернет

Отримання публічно доступної інформації з мережі Інтернет є елементарним і найпоширенішим засобом виявлення наркозлочинів. Це зумовлено активним використанням кіберпростору для рекламування та збуту наркотиків, а також залучення до незаконного наркобізнесу всіх охочих як оптових і роздрібних збувачів, кур'єрів, охоронців, виробників тощо. З цією метою зловмисники використовують різноманітні інтернет-сервіси, зокрема соціальні мережі, блоги, форуми, чати й месенджери.

У такому контексті інтернет-ресурси набувають значення не лише засобу комунікації, а й об'єкта моніторингу з боку правоохоронців, оскільки кожна дія в кіберпросторі залишає цифрові сліди, що можуть бути використані для виявлення та документування злочинної діяльності.

⁴⁵ Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів : навч.-практ. посіб. / [А. С. Фоменко, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев та ін.]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 83–116. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/макет_наркот_2022-2.pdf

Законодавство дозволяє отримувати інформацію без дозволу суду з відкритих інтернет-ресурсів, де листування або повідомлення розміщені у вільному доступі (форуми, чати, блоги тощо).

Виявлення ознак наркозлочинів у мережі Інтернет здійснюють шляхом самостійного пошуку оголошень або інформаційних повідомлень за допомогою пошукових систем. У межах такої роботи виявляють вебресурси, що містять заборонений контент. Стандартні пошукові інструменти також застосовують для отримання додаткової інформації про користувачів або групи користувачів, які можуть бути причетними до наркозлочинів.

Водночас ефективне виявлення ознак наркозлочинів в інтернеті потребує спеціальних знань, умінь і навичок. Зазначене зумовлено тим, що наркозбувачі зрідка використовують відверту рекламу, натомість послуговуються спеціальним сленгом, символікою, непрямими натяками та завуальованими формулюваннями. Крім того, вони суворо дотримуються правил комп'ютерної гігієни та заходів конспірації.

Для підвищення ефективності моніторингу значних обсягів інформації в мережі Інтернет активно застосовують складні автоматизовані алгоритми **контент-аналізу**. Вони ґрунтуються на розпізнаванні контексту використання ключових понять, передбачають емоційно-лексичний, факторний та кореляційний аналіз. Крім того, дедалі активніше впроваджують технології штучного інтелекту, що істотно підвищують швидкість і точність обробки даних.

Контент-аналіз – формалізований аналітичний метод виявлення релевантних відомостей, що містяться в досліджуваних інформаційних масивах. У сфері протидії наркозлочинності основними об'єктами такого аналізу є мережеві інформаційні ресурси й тексти, розміщені в середовищах мережевого спілкування (соціальні мережі, блоги, форуми, чати тощо).

Контент-аналіз використовують, зокрема, для:

- виявлення інформації про факти, що мають оперативне значення, за текстовими повідомленнями або їх сукупністю (ключові слова, зміст, частота появи, зв'язки з іншими елементами);
- ідентифікації ознак інформації, яка становить інтерес для оперативної розробки;
- отримання відомостей про підготовку або планування злочинів, що потребують невідкладного втручання.

Такий аналіз дає змогу виявити й інтерпретувати ключові слова, фрази, візуальні образи, що вказують на злочинну діяльність у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, а також встановити зв'язки між повідомленнями та їх авторами.

Основні напрями застосування контент-аналізу в оперативному пошуку наркозлочинів в інтернеті охоплюють:

- виявлення характерних ключових слів і фраз (наприклад: «клад», «майстер-клад», «продаж», «бот з кладами», «сіль», «дурь», «фен» тощо);
- аналіз зображень і відеоматеріалів (символіка, логотипи, інші візуальні елементи, пов'язані з наркотиками);
- дослідження мовної стилістики, характеру повідомлень, манери спілкування, що може свідчити про факти купівлі-продажу наркотичних засобів⁴⁶.

Складнішою формою інформаційного пошуку в мережевому просторі є **безпосереднє спостереження за закритими від загального доступу ресурсами**, де ймовірно поширюється наркотичний контент. Такий напрям діяльності передбачає цілеспрямоване вивчення повідомлень, що розміщують у спеціалізованих чатах, форумах, онлайн-конференціях, з метою:

- одержання інформації про наміри правопорушників;
- встановлення їх зв'язків і ролей у злочинній ієрархії;
- виявлення організаторів злочинної діяльності;
- моніторингу переміщень фігурантів;
- добору кандидатів для вербування;
- контролю за активністю користувачів ресурсу і ступенем затребуваності розміщеної інформації⁴⁷.

Зазначимо, що закритий для загального доступу статус місць імовірного розповсюдження й обігу наркотичного контенту в

⁴⁶ Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів : навч.-практ. посіб. / [А. С. Фоменко, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев та ін.]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 83–116. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/макет_наркот_2022-2.pdf

⁴⁷ Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів : навч.-практ. посіб. / [А. С. Фоменко, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев та ін.]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 83–116. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/макет_наркот_2022-2.pdf

інтернеті переважно є відносним. Ідеться про ресурси, які неможливо знайти за допомогою стандартного пошукового запиту за ключовими словами, а адресу доступу до них передають «з рук у руки». Водночас такі сайти фактично залишаються публічно доступними: вони не захищені логічними системами контролю доступу, а їх відвідування не обмежене власником.

Прикладом є сайт з адресою: <https://www.benetton.so/>, що має назву «BENETTON.CO». Його структура охоплює низку розділів:

- «Оператор» – «Поможем разобраться с покупкой»;
- «Отправки/ОПТ» – «Только доставка и оптовые заказы!»;
- «Хочу работать» – «Трудоустройство по всей Украине!»;
- «Адміністратор» – «Есть идеи для сотрудничества? Давайте обсудим!».

Крім того, на сайті розміщено посилання на чат-боти з характерними назвами:

- «Лучший бот с кладами»;
- «Ещё есть запасной бот»;
- «Заказать товар Новой почтой!».

У відповідних інструкціях подано правила взаємодії з користувачами:

«Основные правила, которые важно знать:

Не флудите! Не отправляйте “ау”, “ответь”, “ты тут?” – за флуд баним!

Менее сообщений – быстрее ответ. Оператор отвечает с конца списка.

Пишите с аккаунта, с которого была покупка. Мульти-аккаунты – мгновенный бан!

Будьте вежливы и пишите по существу. За попрошайничество (промокод, клад и т.д.) – бан!

Обман – бан!».

Цей приклад демонструє типовий підхід до організації онлайн-продажу наркотиків: з використанням структурованої системи комунікації, функціоналу для обробки замовлень, підтримки користувачів, вербування нових учасників й інтеграції з месенджерами. Попри формальну «закритість», такі ресурси функціонують як відкриті торговельні майданчики у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.

Опитування працівників оперативних підрозділів засвідчило, що, крім отримання публічно доступної інформації з мережі

Розділ 3
РОЗСЛІДУВАННЯ
НАРКОЗЛОЧИНІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Початок розслідування та невідкладні ЄРД

Дотримання вимог кримінального процесуального закону та використання науково обґрунтованих, перевірених практикою криміналістичних методик на початковому етапі досудового розслідування наркозлочинів є однією з ключових передумов успішного викриття та притягнення до кримінальної відповідальності осіб, причетних до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Саме в цей період закладається фундамент майбутнього обвинувачення, формується необхідна доказова база та забезпечується допустимість зібраних доказів.

Вивчення особливостей початкового етапу досудового розслідування потребує чіткого визначення його меж. Однак у сучасній криміналістичній науці не сформовано єдиного підходу до поділу досудового розслідування на етапи. Найчастіше цей поділ ґрунтується на процесуальних критеріях, закріплених у положеннях ст. 214, 219, 276, 283, 290, 291 КПК України, де виокремлюють:

початковий етап – від внесення відомостей до ЄРДР до повідомлення особі про підозру;

наступний (подальший) етап – від повідомлення про підозру до надання доступу до матеріалів розслідування;

завершальний етап – підготовка обвинувального акта та його направлення до суду⁵³.

Водночас не завжди доцільно визначати етапи виключно за процесуальними ознаками, адже наркозлочини мають власну специфіку. Їх широкий спектр зумовлює наявність відмінностей у змісті й тривалості початкової стадії розслідування залежно від характеру правопорушення.

Наприклад, якщо до ЄРДР вносять відомості про організацію невідомими особами безконтактного збуту наркотиків через інтернет, то між початком розслідування та повідомленням про підозру може минути тривалий проміжок часу. Аналогічна ситуація спостерігається під час розслідування кримінальних правопорушень за ст. 310 КК України (виявлення посівів нарковмісних

⁵³ Досудове розслідування : навч. посіб. / [Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.] ; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук, А. Я. Хитри. Львів : ЛьвДУВС, 2019. С. 14.

рослин у лісах або на державних і комунальних землях). Натомість, коли підставою для внесення відомостей до ЄРДР стало затримання особи «на гарячому» за ст. 305, 307–310 КК України, початковий етап є значно стислішим і має інший зміст.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дає підстави вважати, що *початковим етапом досудового розслідування наркозлочинів* доцільно вважати період від внесення відомостей до ЄРДР (або з моменту проведення процесуальних дій, які цьому передували, – затримання, огляд місця події) до завершення всіх невідкладних СРД. *Невідкладними* вважають ті процесуальні дії, зволікання з проведенням яких може поставити під загрозу отримання фактичних даних щодо обставин кримінального правопорушення або призвести до сумнівів у допустимості таких даних як доказів.

Спільними зусиллями науковців і практиків 2021 року було визначено типові слідчі ситуації та розроблено алгоритм першочергових СРД під час розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, зокрема з використанням телекомунікаційних технологій⁵⁴.

Деякі дослідники висловлюють власне бачення переліку таких ситуацій⁵⁵ та подають їх характеристику, з огляду на специфіку початкового етапу розслідування окремих видів наркозлочинів, зокрема контрабанди наркотичних засобів, учинюваної організованими злочинними групами⁵⁶, перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом⁵⁷ тощо.

⁵⁴ Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій) : наук.-метод. рек. для практичних підрозділів Національної поліції України / уклад.: К. Л. Бугайчук, О. О. Савченко, Н. О. Прібиткова. Харків : ХНУВС, 2021. 124 с.

⁵⁵ Мітякін В. А. Типові слідчі ситуації під час збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернету. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 151–156.

⁵⁶ Рудницький І. Л. Розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняється організованими злочинними групами. *Верховенство права*. 2019. № 1. С. 124–130.

⁵⁷ Пиріг І., Прокопов С. Використання елементів криміналістичної характеристики на початковому етапі розслідування перевезення наркотичних засобів заліз-

В умовах дії правового режиму воєнного стану кожна зі слідчих ситуацій набуває специфічних особливостей у методиці й організації досудового розслідування на початковому етапі. Це зумовлює особливу значущість двох ключових чинників, серед яких: 1) правильна кваліфікація слідчим або дізнавачем вчиненого чи підготовлюваного кримінального правопорушення; 2) криміналістична характеристика конкретного виду наркозлочину.

Водночас охопити в межах цього посібника всі нюанси кваліфікації та криміналістичної характеристики кожного виду наркозлочинів неможливо, оскільки їх можуть вчиняти за різних умов, у різних обставинах і з використанням різних способів⁵⁸.

Тому подальший виклад буде зосереджено на визначальних особливостях методики й організації досудового розслідування на прикладі найпоширеніших правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, передбачених ст. 309 і 307 КК України, з огляду на сучасні тенденції, зокрема використання мережі Інтернет для розповсюдження заборонених у вільному обігу речовин.

Найтиповішою ситуацією початку досудового розслідування наркозлочинів є затримання працівниками поліції особи, яка зберігає при собі наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги з метою збуту чи без такої мети, – з подальшим викликом слідчо-оперативної групи та внесенням відповідних відомостей до ЄРДР. Така ситуація може бути як результатом оперативного (ініціативного) пошуку чи оперативної розробки, так і наслідком випадкового виявлення правопорушення. Доволі поширеним є і затримання особи за результатами контролю за вчиненням наркозлочину у формі оперативної закупки. Ці дві ситуації різняться часом внесення відомостей до ЄРДР: у другому

ничим транспортом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 266–272. DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-266-272

⁵⁸ Ващенко І. О. Криміналістичні підходи щодо класифікації злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Правові новели*. 2019. № 8. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.32847/Іп.2019.8.21>; Янковський В. О. Окремі елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. № 81 (3). С. 180. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.26>

Процесуальну колізію створює й питання розсекречення матеріалів. Розсекречені результати НСРД (протокол із додатками) були направлені слідчому 17.03.2022, проте під закресленим грифом «Таємно» на протоколі, а також на звороті його останньої сторінки й на звороті додатка містяться відмітки про розсекречення лише 18.03.2022 згідно з актом. Це унеможливило направлення матеріалів адресату за добу до їх офіційного розсекречення.

Сукупність зазначених недоліків, не виявлених прокурором на стадії досудового розслідування, істотно ускладнила доведення винуватості обвинуваченого в суді першої інстанції та сприяла скасуванню обвинувального вироку в апеляційному порядку з призначенням нового розгляду справи.

3.3. Контроль за вчиненням наркозлочину

3.3.1. Загальні засади забезпечення законності контролю

Визначення основ контролю за вчиненням наркозлочину має ґрунтуватися насамперед на розумінні сутності цієї НСРД. Водночас жоден нормативно-правовий акт не містить її легального визначення та не відображає змісту. Законодавець обмежився наведенням переліку форм зазначеної НСРД, до яких віднесено: контрольовану поставку; контрольовану й оперативну закупку; спеціальний слідчий експеримент; імітування обстановки злочину.

Науковці неодноразово зосереджували увагу на цій прогалині в законодавстві та пропонували власні дефініції контролю за вчиненням злочину¹⁰⁸. Контроль за вчиненням злочину – це комплекс дій, спрямованих на імітування вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину чи його контрольоване вчинення, що здійснюються за наявності достатніх підстав вважати, що такий

¹⁰⁸ Белік Л. С. Визначення поняття «Контроль за вчиненням злочину» у КПК України. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20 трав. 2016 р.) : у 2 т. Одеса, 2016. Т. 2. С. 382–384; Грібов М. Л. Законодавче регулювання контролю за вчиненням злочину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 248–251; Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 20 с.

злочин готують або вчиняють, і мають на меті запобігання йому або фіксацію факту вчинення та особи, яка його вчинила¹⁰⁹.

Визначення поняття контролю за вчиненням злочину має переважно теоретичне значення, натомість дефініції та розуміння змісту його чотирьох форм, безпосередньо згаданих у законі, – практичне. Зазначене зумовлено тим, що під час постановлення рішення про проведення контролю за вчиненням злочину прокурор зобов'язаний визначити, у якій саме формі його буде реалізовано. Водночас законодавець не надав визначення жодної з цих форм, що зумовило необхідність їх нормативного закріплення в підзаконному акті.

Таке завдання виконали розробники Інструкції від 16.11.2012, які не лише визначили зміст кожної форми, а й розмежували оперативну та контрольовану закупку, збільшивши кількість форм контролю за вчиненням злочину до п'яти:

1. Контрольована поставка (п. 1.12.1) – організація і здійснення слідчим та оперативним підрозділом контролю за переміщенням (перевезенням, пересиланням, передачею, ввезенням, вивезенням з України чи транзитним переміщенням її території) товарів, предметів і речовин, зокрема заборонених до обігу, з метою виявлення ознак злочину та фіксації фактичних даних про протиправні діяння осіб, відповідальність за які передбачена КК України.

2. Контрольована закупка (п. 1.12.2) – імітація придбання або отримання, зокрема безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, який перебуває у вільному обігу, з метою викриття і документування факту вчинення злочину й особи, яка його вчинила.

3. Оперативна закупка (п. 1.12.3) – імітація придбання або отримання, зокрема безоплатного, у фізичних та юридичних осіб незалежно від форм власності товару, обіг якого обмежений чи заборонений чинним законодавством, з метою викриття і документування факту вчинення злочину й особи, яка його вчинила.

¹⁰⁹ Крет Г. Р. Контроль за вчиненням злочину: нормативне закріплення та практика проведення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2021. № 51. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.26>

4. Спеціальний слідчий експеримент (п. 1.12.4) – створення слідчим та оперативним підрозділом умов, максимально наближених до реальної обстановки, з метою перевірки справжніх намірів певної особи, у діях якої вбачаються ознаки тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також спостереження за її поведінкою та прийняттям рішень щодо вчинення злочину.

5. Імітування обстановки злочину (п. 1.12.5) – дії слідчого або уповноваженої особи з використанням імітаційних засобів, спрямовані на формування уявлення про вчинення реального злочину, з метою запобігання йому та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення¹¹⁰.

Аналіз практики проведення контролю за вчиненням злочину в кримінальних провадженнях щодо правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, а також наукових досліджень з цього напрямку¹¹¹ засвідчує, що

¹¹⁰ Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 144/1042/516/1199/936/1687/51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>

¹¹¹ Сачко О. В. Контрольна поставка та контрольна закупка як ефективні методи безпосереднього виявлення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. *Право і суспільство*. 2013. № 5. С. 144–150; Руденко Т. О. Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочинів, що пов'язані з переміщенням товарів, предметів та речовин через митний кордон. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 148–161; Попов С. Ю. Нормативно-правові засади проведення оперативної закупки підрозділами кримінальної поліції. *Форум права*. 2016. № 3. С. 219–223; Саковський А. А., Климчук М. П. Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 49–59; Пеньков С. В., Волошина М. О. Теоретичне підґрунтя здійснення контрольованої поставки як форми контролю за вчиненням злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 109–113; Гук Т. І. Контроль за вчиненням злочину у формі контрольованої поставки. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). Т. 2. С. 251–258. DOI: 10.32844/2222-5374-2020-104-2-2.30; Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні засади проведення контрольної поставки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 67. С. 278–282. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.53>; Головін Д. В. Особливості проведення оперативної закупки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 2. С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.2.23>; Олексенко В. Г. Проблемні питання документування оперативними підрозділами злочинів, пов'язаних з незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 505–508. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/114>

двома основними формами такої діяльності є оперативна закупка та контрольована поставка.

Ці дві форми законодавець включив до переліку заходів протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, визначених у профільному Законі України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними».

Водночас оперативну закупку використовують значно частіше, ніж контрольовану поставку. Пошук у ЄДРСР за ключовими словами «оперативна закупка» та «наркотичні засоби» виявляє 44438 судових рішень, з яких 931 ухвалені судом касаційної інстанції. Пошук за ключовими словами «контрольована поставка» та «наркотичні засоби» видає 100 судових рішень, з яких лише одне ухвалене Верховним Судом. Водночас у провадженні, по якому було винесене це рішення, контрольована поставка не проводилася (там є лише згадка про те, що законодавець передбачив таку форму контролю за вчиненням злочину)¹¹².

Аналогічна тенденція спостерігається і щодо психотропних речовин: пошук за ключовими словами «оперативна закупка» і «психотропні речовини» виявляє 33207 судових рішень (з них 428 – касаційної інстанції), а за ключовими словами «контрольована поставка» та «психотропні речовини» – лише 87 рішень. Жодного з них не було прийнято Верховним судом.

Водночас для прокурора, який виносить постанову про проведення контролю за вчиненням наркозлочину, розмежування цих форм не має спричиняти складнощів, оскільки вони мають чіткі критерії:

закупка – контрольоване придбання (зокрема безоплатне) наркотичних засобів чи психотропних речовин;

¹¹² Постанова Верховного суду від 30.01.2024 по справі № 727/4991/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111487312>

поставка – їх переміщення (перевезення, пересилання, ввезення, вивезення з України).

Щодо спеціального слідчого експерименту як форми контролю за вчиненням наркозлочину пошук у ЄДРСР за ключовими словами «спеціальний слідчий експеримент» і «наркотичні засоби» виявляє лише 45 документів, серед яких немає рішень касаційної інстанції.

Аналіз цих рішень засвідчує, що в переважній більшості проваджень такий експеримент не проводили (про нього зазначено лише в цитуванні судами положень ст. 271 КПК України). Нерідко в провадженнях, де прокурор постановою призначав контроль у формі спеціального слідчого експерименту, фактично проводили оперативну закупку (зокрема, у справах № 572/859/24¹¹³ та № 624/57/18¹¹⁴). Водночас ні суд, ні сторони не акцентували на такій процесуальній підміні, зосереджуючись на інших питаннях.

Водночас у низці випадків сторона захисту безпідставно стверджувала про проведення контролю саме у формі спеціального слідчого експерименту. Наприклад, у справі № 296/12220/19 Вінницький апеляційний суд аргументовано відхилив такі доводи захисника¹¹⁵.

У наукових джерелах також майже не розглядають спеціальний слідчий експеримент як релевантну форму контролю за вчиненням наркозлочинів. Єдиним винятком є стаття Д. В. Головіна «Специфіка проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» (2021), де автор описує особливості такої процесуальної дії в зазначеній категорії справ, проте не визначає критеріїв її відмежування від інших форм¹¹⁶. Уже через рік у монографії «Контроль за вчиненням злочинів у сфері

¹¹³ Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 4 груд. 2023 р. у справі № 332/980/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115353707>

¹¹⁴ Ухвала Харківського апеляційного суду від 8 верес. 2020 р. у справі № 624/57/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91608620>

¹¹⁵ Ухвала Вінницького апеляційного суду від 12 верес. 2024 р. у справі № 296/12220/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121696639>

¹¹⁶ Головін Д. В. Специфіка проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти» він визнає, що питання можливості застосування спеціального слідчого експерименту в цій сфері є доволі дискусійним, зокрема через його складну правову природу¹¹⁷.

Поділяючи позицію дослідника щодо складної правової природи спеціального слідчого експерименту, наведемо приклад єдиного віднайденого нами судового рішення, у якому аналіз обставин кримінального провадження (що є складним) щодо вчинення наркозлочину дає підстави погодитися з прокурором, який виніс постанову про проведення контролю за вчиненням злочину саме у формі спеціального слідчого експерименту.

Ідеться про вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 05.04.2024 у справі № 335/5886/21. Засуджений, діючи за власною ініціативою, залучив іншу особу (яка перебувала під контролем правоохоронних органів) до створення штучних доказів винуватості співробітників СБУ у вчиненні наркозлочинів шляхом «підкидання» в належне їм майно метамфетаміну в особливо великих розмірах¹¹⁸.

У цьому випадку безоплатний збут засудженим психотропної речовини зазначеній особі був лише інструментом реалізації іншого злочинного умислу – завідомо неправдивого повідомлення про вчинення особливо тяжких кримінальних правопорушень працівниками СБУ зі створенням штучних доказів.

Імітування обстановки злочину науковці та практики взагалі не розглядають як форму контролю за вчиненням злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків. У ЄДРСР міститься лише одне рішення Верховного Суду в кримінальному провадженні за обвинуваченням особи у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 307, ч. 1 ст. 309 КК України, де згадується про імітування обстановки злочину, – постанова від 09.04.2020 у справі № 727/6578/17. Проте в цьому

Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 9. С. 224–227. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/55>

¹¹⁷ Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 188 с.

¹¹⁸ Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 5 квіт. 2024 р. у справі № 335/5886/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118159865>

рішенні форму контролю за вчиненням злочину не конкретизовано. Лише зазначено, що заміну наркотичних засобів було здійснено в зоні митного контролю, а з метою імітування обстановки злочину поштове відправлення із зазначеним вмістом було направлено адресату й отримано для подальшої передачі іншій особі¹¹⁹. З фактичних обставин, викладених у цьому документі, убачається, що йшлося про контроль за вчиненням наркозлочину у формі контрольованої поставки.

Отже, визначаючи в постанові про проведення контролю за вчиненням наркозлочину форму цієї НСРД, прокурор повинен керуватися тим, що контрольоване переміщення відповідних засобів і речовин (зокрема через митний кордон) слід кваліфікувати як поставку, а контрольовану передачу від однієї особи іншій – як заступку. У випадках проведення контролю складних, взаємопов'язаних і послідовних кримінально караних дій з наркотичними засобами або психотропними речовинами (передусім коли вони поєднуються з контролем за вчиненням інших злочинів) прокурор може визначити в постанові іншу, комплекснішу форму контролю, зокрема спеціальний слідчий експеримент.

Водночас помилка прокурора у визначенні форми контролю за вчиненням наркозлочину, а передусім сумніви сторони захисту щодо правильності такого визначення не можуть бути підставою для визнання отриманих доказів недопустимими. Натомість інші критерії – насамперед дотримання встановленого порядку проведення контролю за вчиненням наркозлочину – мають вирішальне значення для допустимості доказів.

Законодавець не вимагає отримання дозволу слідчого судді на проведення контролю за вчиненням злочину, якщо він не пов'язаний з тимчасовим обмеженням конституційних прав особи (ч. 8 ст. 271 КПК України). Таке обмеження здебільшого пов'язано з втручанням у приватне спілкування – проведенням аудіо-, відеоконтролю особи чи зняттям інформації з електронних комунікаційних мереж.

Контроль за вчиненням злочину майже завжди знаходиться на межі з порушенням конституційних прав людини. Це зумов-

лено тонкою гранню між правомірними діями працівників правоохоронних органів і провокацією злочину. Прокурор, слідчий та оперативні працівники в кожному випадку розслідування наркозлочину повинні, з огляду на конкретні обставини й актуальну судову практику, чітко визначити цю межу, щоб гарантувати законність дій та допустимість доказів, на яких ґрунтуватиметься обвинувачення в суді.

У цьому контексті ключовою є вимога ч. 3 ст. 271 КПК України, яка забороняє під час підготовки та проведення заходів з контролю за вчиненням злочину провокувати (підбурювати) особу до його вчинення з метою подальшого викриття, допомагаючи їй вчинити злочин, який вона не вчинила б без втручання правоохоронців, або впливати на її поведінку насильством, погрозами чи шантажем. Речі й документи, здобуті внаслідок таких дій, є недопустимими доказами.

Дії правоохоронців, заборонені зазначеною нормою, порушують ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та фактично перетворюють особу, щодо якої здійснюють контроль, на піддослідного у своєрідному «соціальному експерименті», організованому стороною обвинувачення. Такий експеримент відбувається шляхом обману, тобто без добровільної згоди особи, що суперечить ст. 28 Конституції України, яка передбачає, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідкам.

Норми ч. 3 ст. 271 КПК України є концентрованим вираженням міжнародних стандартів, досвіду провідних демократичних країн і правових позицій ЄСПЛ, викладених у таких рішеннях, як «Тейксейра де Кастро проти Португалії»¹²⁰, «Раманаускас проти Литви»¹²¹, «Буряк Хан проти Туреччини»¹²², «Баннікова проти

¹²⁰ Рішення ЄСПЛ по справі «Тейксейра де Кастро проти Португалії» (Teixeira de Castro v. Portugal) від 9 черв. 1998 р., заява № 25829/94. URL: https://ips.ligazakon.net/document/SO1246?ed=1998_06_09

¹²¹ Рішення ЄСПЛ по справі «Раманаускас проти Литви» (Ramanauskas v. Lithuania) від 5 лют. 2008 р., заява № 74420/01. URL: <https://cutt.ly/Z8f3E11>

¹²² Рішення ЄСПЛ по справі «Буряк Хан проти Туреччини» (Burak Hun v. Turkey) від 15 груд. 2009 р., заява № 17570/04. URL: <https://cutt.ly/78f3YuR>

¹¹⁹ Постанова Верховного Суду від 9 квіт. 2020 р. у справі № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>

Росії»¹²³, «Веселов та інші проти Росії»¹²⁴ тощо. На підставі на положення цих рішень, прокурор у кожній конкретній ситуації має оцінювати доцільність контролю за вчиненням злочину, переконуватися в законності його проведення та забезпечувати дотримання гарантій прав людини.

Аналіз рішень ЄСПЛ у зазначених вище справах дає змогу сформулювати узагальнений комплекс обставин, що складають зміст провокації. Її сутнісними ознаками є:

1. Відсутність початкового умислу на вчинення злочину – особа до контакту з правоохоронними органами або їх конфідентами не мала наміру вчинити кримінальне правопорушення і не готувалася до нього.

2. Виникнення та реалізація злочинного наміру під впливом правоохоронців – такий намір формується й реалізується виключно внаслідок дій працівників правоохоронних органів або осіб, що діють за їх дорученням.

3. Мета впливу – подальше викриття особи у вчиненні злочину.

4. Характер впливу – застосування будь-яких дій, спрямованих на схилення особи до вчинення злочину (прохання, вмовляння, переконання, навіювання, обман тощо), серед яких найнебезпечнішими визнають погрози, шантаж і насильство.

Науковці, узагальнюючи як міжнародну, так і національну практику, виокремлюють низку істотних ознак провокації:

- встановлення контакту з особою ініціюють правоохоронці або їх конфіденти;
- пропозиція вчинити злочин надходить повторно, навіть після первинної відмови;
- застосовують наполегливі нагадування;
- пропонується винагорода перевищує середній рівень;
- немає обґрунтованих підстав для проведення контролю за вчиненням злочину (зокрема, у правоохоронних органів немає підтверджених даних, що особа вже була втягнута в зло-

¹²³ Рішення ЄСПЛ по справі «Баннікова проти Росії» (Bannikova v. Russia) від 4 листоп. 2010 р., заява № 18757/06. URL: <https://cutt.ly/F8f3PMU>

¹²⁴ Рішення ЄСПЛ по справі «Веселов та інші проти Росії» (Veselov and Others v. Russia) від 2 жовт. 2012 р., заяви № 23200/10, № 24009/07, № 556/10. URL: <https://cutt.ly/V8f3D2w>

чинну діяльність і що була висока ймовірність її продовження)¹²⁵.

Проте аналіз прокурорської та судової практики засвідчує, що для розмежування провокації наркозлочину з правомірними діями правоохоронних органів недостатньо обмежуватися лише положеннями ч. 3 ст. 271 КПК України та правовими позиціями ЄСПЛ. Постійне оновлення практики Верховного Суду в кримінальних провадженнях щодо наркозлочинів (а також інших кримінальних правопорушень, ефективного розслідування яких неможливе без проведення контролю за вчиненням злочину) призводить до деталізації, доповнення та розширення критеріїв такого розмежування.

Щодо критерію «вияв ініціативи в контактах з особою», відповідно до актуальних правових позицій Верховного Суду, не визнають провокацією ситуацію, коли особа, що співпрацює з правоохоронними органами, пропонує вчинити злочин, а підконтрольна особа приймає цю пропозицію. За відсутності ознак послідовного й цілеспрямованого схилення до кримінального правопорушення та за наявності підтвердженої інформації про самостійну попередню підготовку особи до його вчинення, факт такої пропозиції не дає достатніх підстав стверджувати, що звернення конкретної особи мало вирішальний вплив на формування злочинного наміру чи що в іншому випадку злочин не було б учинено.

Зазначені висновки відображено в постановках Верховного Суду від 02.11.2023 у справі № 333/1640/18¹²⁶ і від 23.04.2024 у справі № 726/776/17¹²⁷.

Такий підхід має цілком логічне підґрунтя: під час оцінювання поведінки учасників закупки слід ураховувати, що будь-яка домовленість щодо вчинення протиправних дій за своєю природою є взаємною. З огляду на особливості взаємовідносин, уста-

¹²⁵ Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. Є. Контроль за вчиненням корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом: питання законності. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2 (36). С. 7–30. DOI: 10.37025/1992-4437/2021-36-2-7

¹²⁶ Постанова Верховного Суду від 2 листоп. 2023 р. у справі № 333/1640/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114790023>

¹²⁷ Постанова Верховного Суду від 23 квіт. 2024 р. у справі № 726/776/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689047>

лені у відповідному кримінальному середовищі між покупцями та збувачами наркотичних засобів, а також на способи конспірації, малоімовірною є ситуація, коли реалізатор діє виключно з власної ініціативи щодо збуту наркотиків¹²⁸.

Це твердження є цілком обґрунтованим, оскільки особи, які займаються збутом наркотичних засобів, переважно усвідомлюють протиправний характер своєї діяльності й тяжкість можливого покарання за її вчинення. З цих причин вони вживають усіх можливих заходів конспірації для забезпечення злочинної діяльності й суворо дотримуються її «правил», серед яких – заборона відкритого рекламування власної діяльності та ініціювання контактів з потенційними покупцями, якщо йдеться про контактні способи збуту наркотиків. Викриття та документування наркозлочинів шляхом проведення оперативної закупки в більшості випадків є неможливим без ініціативи конфідентів щодо придбання наркотичних засобів.

Крім того, висловлена закупником підозрюваному пропозиція придбати наркотик для подальшого спільного вживання не може сама собою свідчити про наявність ознак провокації з боку правоохоронного органу, оскільки форма домовленостей між сторонами «угоди» про покупку наркотичного засобу не є визначальною. У контексті кримінального переслідування особи в умовах контролю за її злочинною діяльністю вирішальним є факт здійснення нею збуту забороненої речовини, підтверджений результатами належно проведеної НСРД. Таку правову позицію викладено в постанові Верховного Суду від 26.09.2023 у справі № 404/2409/20¹²⁹.

Розглядаючи кримінальні провадження, у яких здійснювали контроль за вчиненням наркозлочинів, Верховний Суд неодноразово оцінював не лише вияв ініціативи правоохоронних органів у контактах з контрольованою особою, а й інші обставини, визначені ЄСПЛ як змістові критерії провокації.

Найбільш узагальнений підхід до оцінки таких обставин викладено в постанові Верховного Суду від 30.01.2024 у справі

¹²⁸ Постанова Верховного Суду від 16 січ. 2024 р. у справі № 438/22/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116388802>

¹²⁹ Постанова Верховного Суду від 26 верес. 2023 р. у справі № 404/2409/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817265>

№ 725/1375/19. У ній зазначено, що «жодна з обставин сама по собі не може бути визначальною для висновку про наявність або відсутність провокації, адже, лише оцінивши всі фактичні й юридичні аспекти події в їх сукупності, суди можуть дійти висновку про те, чи була поведінка агентів такою, що спонукала особу до дій, які вона не вчинила б без їх втручання»¹³⁰.

Отже, під час прийняття рішення про проведення контролю за вчиненням злочину, його реалізації, а також під час оцінки та використання отриманих результатів у доказуванні, слід керуватися двома ключовими орієнтирами:

- слідчої ситуації та конкретних обставин кримінального провадження;
- правових позицій Верховного Суду у кримінальних провадженнях щодо наркозлочинів та інших кримінальних правопорушень, розслідування яких здійснювали із застосуванням контролю за вчиненням злочину.

З цією метою зазначені судові рішення підлягають систематизації та узагальненню, що дасть змогу забезпечити єдність правозастосовної практики й уникнути порушень вимог ч. 3 ст. 271 КПК України.

Одним із ключових рішень Верховного Суду в цій сфері є постанова від 06.03.2018 у справі № 727/6661/15-к, у якій зазначено: «Відповідно до вимог ЄСПЛ для відмежування провокації від допустимої поведінки правоохоронних органів є низка критеріїв. Під змістовним критерієм розуміється наявність (або відсутність) суттєвих ознак, притаманних провокації правоохоронних органів; під процесуальним критерієм – наявність у суду можливостей перевірити відомості про ймовірну провокацію під час судового засідання з дотриманням принципів змагальності та рівності сторін. Будь-яка інформація, що стосується існуючого наміру вчинити злочин або злочину, що вчиняється, має бути такою, що може бути перевірена, а державне обвинувачення повинно мати змогу на будь-якій стадії продемонструвати наявність достатніх підстав для проведення оперативного заходу»¹³¹.

¹³⁰ Постанова Верховного Суду від 30 січ. 2024 р. у справі № 725/1375/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116993773>

¹³¹ Постанова Верховного Суду від 6 берез. 2018 р. у справі № 727/6661/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72670494>

Зазначена правова позиція була вперше сформульована Верховним Судом у справі щодо корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом (ч. 3 ст. 369, ч. 3 ст. 369-2 КК України). Згодом цей висновок неодноразово відтворювали в рішеннях Верховного Суду у справах щодо наркозлочинів. Одним із таких прикладів є постановва від 04.04.2024 у справі № 152/705/22 за обвинуваченням особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК України¹³².

Стосовно процесуального критерію, сформульованого Верховним Судом у постанові від 06.03.2018 у справі № 727/6661/15-к, слід зазначити, що для відмежування провокації від допустимої поведінки під час проведення законних НСРД у кримінальних провадженнях можуть бути використані такі правові позиції ЄСПЛ:

1. Якщо заява обвинуваченого про підбурювання є явно необґрунтованою, для визнання доказів допустимими суд має з'ясувати, чи було слідство «по суті пасивним», чи було б злочин учинено, якщо б не втручалася влада, чи мало місце з боку влади спонукання особи до вчинення злочину.

2. Відсутність підбурення має доводити сторона обвинувачення (згідно з доктриною міжнародного права ЄСПЛ покладає на сторону обвинувачення беззаперечний обов'язок доведення в національному суді, що розглядає справу, відсутності підбурювання як ключової ознаки провокації злочину. Держава в особі прокуратури повинна довести в суді відсутність протиправних дій щодо обвинуваченого в контексті відповідних статей державного обвинувачення. Обов'язок суду полягає в здійсненні належного судового контролю за належним виконанням прокуратурою цього обов'язку).

3. Кожен факт і кожна обставина в разі здійснення контролю за вчиненням злочину повинні мати відповідне документальне підтвердження. Відсутність належної фіксації контролю за вчиненням злочину є підставою для визнання одержаних доказів недопустимими¹³³.

¹³² Постановою Верховного Суду від 4 квіт. 2024 р. у справі № 152/705/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118225346>

¹³³ Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. С. Контроль за вчиненням корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом: питання законності. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2 (36). С. 7–30. DOI: 10.37025/1992-4437/2021-36-2-7

За своїм змістом окреслені положення становлять процесуальні гарантії, які запобігають використанню доказів, здобутих унаслідок провокації.

Отже, змістовий критерій відмежування провокації злочину від правомірних дій правоохоронців складається з переліку істотних ознак провокації, а процесуальний – становить систему гарантій, що зобов'язують суд вжити заходів для виявлення та належного оцінювання таких ознак, сторону обвинувачення – довести відсутність провокації (у разі відповідної заяви сторони захисту). Водночас для встановлення факту провокації має бути застосовано всю систему процесуальних гарантій¹³⁴.

Ґрунтуючись на викладеному, можна дійти висновку, що під час прийняття рішення про проведення контролю за вчиненням наркозлочину та його організації необхідно забезпечити:

по-перше, неухильне дотримання вимог законодавства й недопущення виникнення обставин, сукупність яких може свідчити про провокацію (змістовий критерій);

по-друге, належне документування всіх дій не лише підозрюваного, а й представників сторони обвинувачення – слідчого, оперативних працівників, їхніх конфідентів – з тим, щоб суд, у разі відповідної заяви обвинуваченого, мав змогу переконатися у відсутності провокації (процесуальний критерій).

Слушно зазначають у методичній літературі, що прокурорський нагляд за дотриманням заборони провокування до вчинення злочину охоплює попередній і поточний контроль. Функція попереднього контролю – запобігти можливому порушенню конституційних прав особи, наслідком якого буде недопустимість отриманих доказів. Тому перед винесенням постанови про здійснення контролю за вчиненням злочину процесуальний керівник повинен перевірити наявність у матеріалах кримінального провадження інформації про самостійну попередню підготовку особи до збуту наркотичних засобів чи психотропних речовин¹³⁵.

¹³⁴ Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. С. Контроль за вчиненням корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом: питання законності. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2 (36). С. 7–30. DOI: 10.37025/1992-4437/2021-36-2-7

¹³⁵ Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, пси-

Відомості про самостійну підготовку особи до вчинення наркозлочину повинні бути підтверджені належними матеріалами кримінального провадження. У постанові Верховного Суду від 31.01.2023 у справі № 761/34884/15, обґрунтованість причин проведення оперативної закупки має підтверджуватися відповідями на такі ключові запитання: чи були в правоохоронних органів об'єктивні дані про те, що особа була втягнута в злочинну діяльність; чи була ймовірність вчинення нею злочину суттєвою, чи володіє сторона обвинувачення відомостями про попередню злочинну діяльність цієї особи¹³⁶.

Згідно з правовими позиціями Верховного Суду, викладеними в інших його рішеннях, відповіді на зазначені вище запитання можуть ґрунтуватися, зокрема, на таких відомостях:

матеріали оперативно-розшукової діяльності із зафіксованими в установленому законом порядку відомостями про протиправну діяльність особи (постанова Верховного Суду від 12.03.2020 у справі № 591/4171/17)¹³⁷;

зібрані слідчим докази активної діяльності особи з пошуку покупців, способів збуту, здобуті в межах інших слідчих дій (постанова Верховного Суду від 24.09.2020 у справі № 738/689/19)¹³⁸;

характеристика з місця проживання особи, що містить дані про здійснення протиправної діяльності впродовж тривалого часу, надходження заяви про вчинення злочину від незаінтересованої особи (постанова Верховного Суду від 18.06.2020 у справі № 539/4842/18)¹³⁹.

Крім матеріалів, зібраних оперативними підрозділами (у межах провадження в оперативно-розшуковій справі) і слідчим (у межах досудового розслідування конкретного наркозлочину)

хотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій : метод. рек. / [І. В. Мустаца, О. М. Пелешук, О. Ю. Василенко та ін.]. Офіс Генерального прокурора, 2022. 45 с.

¹³⁶ Постанова Верховного Суду від 31 січ. 2023 р. у справі № 761/34884/15. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108752623>

¹³⁷ Постанова Верховного Суду від 12 берез. 2020 р. у справі № 591/4171/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88265287>

¹³⁸ Постанова Верховного Суду від 24 верес. 2020 р. у справі № 738/689/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91855146>

¹³⁹ Постанова Верховного Суду від 18 черв. 2020 р. у справі № 539/4842/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961560>

чину) на підтвердження попередньої злочинної діяльності особи, можуть використовувати матеріали інших кримінальних проваджень.

Відповідно до постанови Верховного Суду від 20.01.2022 у справі № 404/431/18, матеріали інших кримінальних проваджень щодо збуту наркотичних засобів, які передували розслідуваному наркозлочину, можуть визнаватися належними й допустимими доказами самостійності обвинуваченого в прийнятті рішення про здійснення злочинної діяльності¹⁴⁰. У схожих випадках для забезпечення належності й допустимості відповідних матеріалів НСРД як доказів у конкретному кримінальному провадженні необхідно звернутися з клопотанням до слідчого судді в порядку, передбаченому ст. 257 КПК України, щодо використання результатів НСРД для інших завдань або передання відповідної інформації.

Крім того, у методичній літературі зазначають, що з тією самою метою – підтвердження факту самостійної злочинної діяльності особи, що передувала проведенню контролю за вчиненням злочину, – можуть використовувати й показання свідків. Якщо стосовно таких джерел доказів, як матеріали інших кримінальних проваджень, матеріали оперативно-розшукової діяльності чи результати НСРД, здебільшого не виникає суттєвих сумнівів у їх достатності (оскільки йдеться про письмові докази), то доведення факту «попередньої злочинної діяльності» на підставі лише свідчень потребує особливо ретельного підходу¹⁴¹. Адже сторона захисту в таких випадках буде наполягати на неналежності й недопустимості таких доказів. Тому слід акцентувати на тому, що в цьому випадку показання свідків не використовує стороною обвинувачення для доказування факту вчинення особою наркозлочину, що інкримінують їй у цьому кримінальному провадженні.

¹⁴⁰ Постанова Верховного Суду від 20 січ. 2022 р. у справі № 404/431/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102748145>

¹⁴¹ Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій : метод. рек. / [І. В. Мустаца, О. М. Пелешук, О. Ю. Василенко та ін.]. Офіс Генерального прокурора, 2022. 45 с.

Такі показання можуть використовувати виключно для підтвердження обставини, що передувала вчиненню конкретного наркозлочину, – факту самостійної, не залежної від дій правоохоронних органів та їхніх конфідентів, протиправної діяльності зі збуту наркотичних засобів. Зазначена обставина не охоплена предметом підозри чи обвинувачення, не ставиться особі в провину, а має значення лише для обґрунтування відсутності провокації з боку правоохоронних органів.

Окреслений підхід застосовує Верховний Суд як щодо свідків, залучених на засадах конфіденційності для проведення оперативної закупки (постанова Верховного Суду від 20.01.2022 у справі № 404/431/18)¹⁴², так і щодо будь-яких інших свідків (постанова Верховного Суду від 17.11.2020 у справі № 722/1436/18)¹⁴³.

Відомості про попередню злочинну діяльність особи у сфері незаконного обігу наркотичних засобів необхідні ще до винесення процесуального рішення про проведення контролю за вчиненням злочину. Зазначене зумовлено тим, що відповідно до п. 1 ч. 7 ст. 271 КПК України в такому рішенні обов'язково зазначають серед іншого й обставини, які підтверджують відсутність провокування особи на вчинення злочину під час проведення НСРД.

Порушення цього припису КПК України Верховний Суд розглядає як одну з підстав для визнання доказів, здобутих як результат контролю за вчиненням злочину, недопустимими. У постанові від 01.07.2020 у справі № 643/10749/14-к зазначено, що в постановах про проведення контролю за вчиненням злочину прокурор обмежився лише посиланням на неможливість задокументувати злочин, передбачений ч. 2 ст. 307 КК України, іншим шляхом, окрім проведення оперативної закупки особливо небезпечного наркотичного засобу¹⁴⁴.

Водночас посилання в постанові про проведення контролю за вчиненням злочину на показання свідків як на найменш надійне

¹⁴² Постанова Верховного Суду від 20 січ. 2022 р. у справі № 404/431/18. URL: <https://cutt.ly/48f1RnW>

¹⁴³ Постанова Верховного Суду від 17 листоп. 2020 р. у справі № 722/1436/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92973773>

¹⁴⁴ Постанова Верховного Суду від 1 лип. 2020 р. у справі № 643/10749/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>

джерело доказів є доволі ризикованим для перспективи притягнення винного до кримінальної відповідальності. На стадії досудового розслідування неможливо гарантувати, що:

- такі свідки з'являться (або будуть доставлені) до судового засідання;
- їхні показання цілком збігатимуться з тими, що були надані слідчому чи прокурору.

Відповідно до зазначеної постанови Верховного Суду, проведення НСРД у формі контролю за вчиненням злочину не було підтвержене показаннями легендованої особи (закупника), оскільки сторона обвинувачення не забезпечила явку цієї особи в судові засідання. Ця обставина була відображена в ухвалі апеляційного суду. Як наслідок Верховний Суд визнав обґрунтованим висновок судів попередніх інстанцій щодо сумнівності проведення оперативних закупок, а надані стороною обвинувачення докази – недопустимими як отримані з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону¹⁴⁵.

Окреслені правові позиції Верховного Суду слід ураховувати під час проведення контролю за вчиненням злочину незалежно від його процесуальної форми та категорії вчиненого (або підготовлюваного) кримінального правопорушення. У кримінальних провадженнях щодо наркозлочинів здебільшого застосовують дві з чотирьох форм контролю, передбачених ст. 271 КПК України, – оперативна закупка та контрольована поставка.

Аналіз судової практики засвідчує, що у справах, де наркозлочини викривають за допомогою контрольованої поставки, сторона захисту або взагалі не заявляє про провокацію, або такі заяви є явно необґрунтованими й не становлять складнощів для їх спростування. Натомість у провадженнях, де застосовували оперативну закупку наркотичних засобів або психотропних речовин, заяви про провокацію є звичним явищем і потребують посиленої уваги з боку прокурора.

Практика засвідчує, що контрольована поставка наркотичних засобів містить значно менше ризиків провокації, ніж оперативна закупка, оскільки здебільшого не передбачає безпосереднього спілкування конфіденційного співробітника з наркозлочинця-

¹⁴⁵ Постанова Верховного Суду від 1 лип. 2020 р. у справі № 643/10749/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>

ми. У переважній більшості таких проваджень контрольована поставка зводиться до ситуацій пересилання наркотичних засобів через поштові чи кур'єрські сервіси, про які стає відомо правоохоронним органам. Останні із застосуванням арешту, огляду та виїмки кореспонденції здійснюють контроль за пересиланням (із заміною предмета злочину), а згодом затримують кінцевого одержувача.

3.3.2. Урахування даних про конфідента

У кримінальних провадженнях щодо наркозлочинів, де використовують результати НСРД, передбачених ст. 271 КПК України, значна частина заяв сторони захисту про вчинення правоохоронцями провокації ґрунтується на обставинах, пов'язаних з особою конфідента, залученого для проведення оперативної закупки наркотичних засобів. До таких обставин, зокрема, належать факти притягнення конфідента до кримінальної відповідальності в інших провадженнях, його особиста заінтересованість у результатах контролю за вчиненням злочину, а також характер і зміст стосунків з особою, щодо якої проводять НСРД.

Насамперед, слушно зазначають досвідчені практики, слід перевіряти наявність у таких осіб особистої заінтересованості в результатах слідчої дії та добровільність їх волевиявлення щодо участі в ній¹⁴⁶. Водночас необхідно враховувати мінливість судової практики Верховного Суду.

Зокрема, для проведення оперативної закупки наркотичних засобів або психотропних речовин правоохоронці часто залучають осіб, які мають з обвинуваченим дружні чи приятельські стосунки або просто знайомі з ним. Верховний Суд 2019 року тлумачив таку обставину на користь висновку про можливу провокацію¹⁴⁷, посилаючись на підхід ЄСПЛ, згідно з яким особисте знайомство чи дружні стосунки між заявником й обвинуваче-

¹⁴⁶ Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій : метод. рек. / [І. В. Мустеца, О. М. Пелепюк, О. Ю. Василенко та ін.]. Офіс Генерального прокурора, 2022. 45 с.

¹⁴⁷ Постанова Верховного Суду від 12 черв. 2019 р. у справі № 676/3183/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82492138>

ним можуть свідчити про провокаційний характер дій правоохоронців (справа *Nosko and Nefedov v. Russia*¹⁴⁸).

Водночас у подальшій практиці Верховний Суд неодноразово зазначав, що сам собою факт знайомства конфідента зі збувачем наркотиків до початку кримінального провадження не свідчить про провокацію злочину¹⁴⁹, а законодавство не встановлює особливих вимог до особи покупця, тому наявність чи відсутність дружніх стосунків між ними не спростовують доказів вчинення обвинуваченим наркозлочину¹⁵⁰.

Такий підхід є виправданим з позицій забезпечення ефективності правоохоронної діяльності. Адже в середовищі наркозбувачів і споживачів наркотиків діють неписані правила конспірації, спрямовані на збереження безпеки протиправної діяльності. Здебільшого наркотичні засоби та психотропні речовини не продають незнайомим особам (за винятком безконтактного збуту через мережу Інтернет). Унаслідок цього оперативну закупку переважно неможливо здійснити без залучення до конфіденційного співробітництва особи, знайомої з підозрюваним. Аналогічна ситуація стосується і контрольованої поставки, спеціального слідчого експерименту й інших заходів, де необхідний доступ до найближчого соціального кола правопорушника.

Проведення контрольованої поставки, контрольованої чи оперативної закупки, а також спеціального слідчого експерименту часто є можливим лише через залучення до конфіденційного співробітництва осіб з найближчого соціального оточення збувальників наркотичних засобів, торгівців зброєю та вибуховими речовинами, хабарників, замовників умисних убивств тощо¹⁵¹.

Ще однією обставиною, яку сторона захисту часто використовує для заяв про провокацію, є **факт притягнення закупника до кримінальної відповідальності в іншому провадженні**.

¹⁴⁸ Рішення ЄСПЛ по справі «Носко і Нефьодов проти росії» (*Nosko and Nefedov v. Russia*) від 30 жовт. 2014 р., заяви № 5753/09, № 11789/10. URL: <https://cutt.ly/A8f3HT5>

¹⁴⁹ Постанова Верховного Суду від 28 січ. 2020 р. у справі № 409/1006/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87211865>

¹⁵⁰ Постанова Верховного Суду від 23 верес. 2021 р. у справі № 466/8529/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99967527>

¹⁵¹ Грібов М. Л., Козаченко О. І. Негласне співробітництво в механізмі забезпечення прав людини : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2022. С. 182–183.

Розділ 4
ЗАСТОСУВАННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ
У ВИЯВЛЕННІ
ТА РОЗСЛІДУВАННІ
НАРКОЗЛОЧИНІВ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

4.1. Організація аналітичного процесу

У сучасних умовах трансформації злочинного середовища та посилення загроз, пов'язаних з організованою злочинністю, Національна поліція України активно впроваджує ефективні механізми протидії, серед яких важливе місце посідає кримінальний аналіз. Цей вид інформаційно-аналітичної діяльності забезпечує системну оцінку даних про злочинну активність, виявлення закономірностей, прогнозування розвитку подій та формування обґрунтованих управлінських рішень.

У провідних правоохоронних органах світу аналітична діяльність є усталеною формою професійної практики, що сприяє підвищенню ефективності правоохоронної роботи, оптимізації використання ресурсів і розробленню стратегічних і тактичних рішень, процедур та методів для протидії злочинності¹⁹⁵. Такий досвід підтверджує доцільність й актуальність упровадження кримінального аналізу як системного інструменту в національній правоохоронній сфері.

У процесі реалізації заходів з протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів кримінальний аналіз забезпечує комплексне врахування політичних, економічних, соціальних, правових та оперативних чинників. Його основна мета полягає не лише у виявленні окремих епізодів злочинної діяльності, а й у досягненні сталого послаблення її впливу на суспільство шляхом раціонального використання наявних ресурсів, мінімізації шкоди та зменшення привабливості наркобізнесу.

Попри відсутність чіткого визначення поняття кримінального аналізу в нормативно-правових актах, що регламентують діяльність поліції, неврегульованість порядку використання його результатів, чинне законодавство створює базові умови для його застосування. Зокрема, положення ст. 1 та 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» надають оперативним підрозділам повноваження щодо збору, обробки й аналізу інформації про протиправні діяння, а також дають змогу створювати і використовувати автоматизовані інформаційні системи, що є

---

¹⁹⁵ Ovsianiuk D. Intelligence cycle as the basis of analytical activity in combating drug-related crime. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 14. No. 2. P. 95–104.

інструментами кримінального аналізу. Крім того, закон прямо передбачає можливість ініціювання та проведення кримінального аналізу, що закріплює його правову легітимність у структурі оперативно-розшукових заходів¹⁹⁶.

Закон України «Про Національну поліцію» визначає правові засади діяльності поліції, зокрема у сфері інформаційно-аналітичної роботи й кримінального аналізу. Він надає поліції повноваження щодо збору, обробки, аналізу інформації, ведення баз даних, здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також міжнародної взаємодії. Статті 23, 25, 26, 27, 40 закріплюють інструменти, необхідні для ефективної протидії наркозлочинності, зокрема виявлення, розслідування та попередження злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків¹⁹⁷. Хоча термін «кримінальний аналіз» безпосередньо не згадано, закон створює правове підґрунтя для його застосування як частини аналітичної роботи поліції.

Кримінальний аналіз – специфічний вид інформаційно-аналітичної діяльності, спрямований на встановлення та припущення взаємозв'язків між інформацією (відомостями, даними) про злочинну діяльність і потенційно з нею пов'язаною інформацією, отриманою з інших джерел, її оцінювання, інтерпретація та прогнозування розвитку досліджуваних подій з метою їх використання під час досудового розслідування та здійснення оперативно-розшукової діяльності, а також для розроблення тактичних і стратегічних заходів з протидії злочинності¹⁹⁸. Це інформаційно-аналітична діяльність правоохоронних органів, спрямована на виявлення, оцінювання, інтерпретацію та прогнозування взаємозв'язків між даними про злочинну діяльність й іншими релевантними даними з метою підтримання досудового розслідування, оперативно-розшукової діяльності, стратегічного планування та ефективного управління протидією злочинності.

Застосування кримінального аналізу в контексті боротьби з наркозлочинністю дає змогу:

- виявляти суб'єктів злочинної діяльності та приховані зв'язки між ними;
- ідентифікувати «гарячі точки» розповсюдження наркотиків;
- прогнозувати зміни в структурі наркобізнесу;
- розробляти оперативні, тактичні й стратегічні заходи реагування;
- оптимізувати розподіл сил і засобів правоохоронних органів тощо.

Отже, кримінальний аналіз є не лише інструментом оперативного реагування, а й засобом проактивного впливу.

Кримінальний аналіз – ключовий інструмент, що дає змогу:

- формувати ефективну систему превентивних і реактивних заходів;
- оптимізувати процес виявлення, припинення та розслідування злочинів;
- діяти на випередження, навіть за умов обмежених ресурсів;
- обробляти великі обсяги даних для отримання практично цінної інформації (наприклад, виявлення «гарячих точок» чи аналіз фінансових потоків).

У Національному класифікаторі України «Класифікатор професій ДК 003:2010» немає назви професії «аналітик Національної поліції» або «аналітик злочинності». Водночас у Національній поліції на рівні центрального органу управління поліцією, головних і районних управлінь кримінальний аналіз здійснюють працівники підрозділів кримінальної поліції, зокрема кримінального аналізу, а також працівники інших підрозділів, за якими зазначена діяльність закріплена функціонально.

Кваліфікація та вимоги до аналітиків. Аналітик у сфері протидії незаконному обігу наркотиків повинен:

- знати структуру наркоринку, маршрути, способи виготовлення та збуту;
- розуміти правові аспекти діяльності;
- володіти інструментами обробки й аналізу даних, зокрема OSINT;
- мати вищу освіту (не нижче від ступеня бакалавра) та спеціальну підготовку з аналізу даних, кримінального права, статистики;

¹⁹⁶ Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

¹⁹⁷ Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

¹⁹⁸ Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції від 26 трав. 2021 р. № 6516/01/33-2021.

**СПИСОК
ВИКОРИСТАНИХ
І РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ**

Наукова література

1. Carter D. L. Law Enforcement Intelligence: A Guide for State, Local, and Tribal Law Enforcement Agencies. 3rd ed. Michigan State University Institute for Intergovernmental Research, 2022. 491 p.
2. Criminal Intelligence : Manual for Analysts. Vienna : United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2011. 96 p.
3. *Drug Enforcement Administration* : [сайт]. URL: <https://www.dea.gov/>
4. Drug Trafficking. *Європол* : [сайт]. URL: <https://www.europol.europa.eu/crime-areas/drug-trafficking>
5. Gwinn S. L., Bruce C. W., Hick S. R., Cooper J. P. *Exploring crime analysis: readings on essential skills*. Overland Park, Kan. : International Association of Crime Analysts, 2008. 426 p.
6. Maxwell G. S. Interpreting Data: Creating Meaning. In: Using Data to Improve Student Learning. The Enabling Power of Assessment. 2021. Vol. 9. P. 253–292. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-63539-8_8
7. OSCE Guidebook Intelligence-Led Policing. Vienna : Organization for Security and Co-operation in Europe, 2017. 104 p.
8. Ovsianiuk D., Ustymenko O. Exchange of Information as a Form of International Cooperation in Combating Drug Trafficking. *Novum Jus*. 2024. Vol. 18. No. 1. P. 181–216. DOI: <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2024.18.1.7>
9. Ovsianiuk D. Intelligence cycle as the basis of analytical activity in combating drug-related crime. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2024. Vol. 14. No. 2. P. 95–104. DOI: <https://doi.org/10.56215/naia-chasopis/2.2024.95>
10. Ovsianiuk D., Okushko A., Panchenko Ye. Methodology of detection and forensic features of investigation of crimes involving virtual assets: A comparative analysis of international practices. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2025. Vol. 30. No. 2. P. 119–137. DOI: <https://doi.org/10.63341/naia-herald/2.2025.119>
11. Wagenaar H., Kieslich K., Nora H., Zimmermann B., Prainsack B. Collaborative comparisons: A pragmatist approach towards designing large-scale, comparative qualitative research. *SSM – Qualitative Research in Health*. 2022. Vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ssmqr.2022.100172>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

12. Актуальні питання та перспективи використання оперативно-розшукових засобів у розкритті злочинів в умовах воєнного стану : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 30 берез. 2023 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 294 с.
13. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 11 серп. 2022 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. 333 с.
14. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 17 листоп. 2023 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2023. 156 с.
15. Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 1 листоп. 2024 р.) / [редкол.: С. С. Чернявський, Д. І. Овсянюк, В. В. Корольчук]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 183 с.
16. Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення : коментар до Розділу XIII Кримінального кодексу України / [С. В. Албул, А. М. Бабенко, О. А. Гритенко та ін.] ; за заг. ред. І. П. Катеринчука. Одеса : ОДУВС, 2018. 110 с.
- 17. Антонов К. В. Проблеми нормативно-правового регулювання використання конфіденційного співробітництва під час досудового розслідування. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 369–371. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/88>
- 18. Антонов К. В., Гольдберг Н. О. Контракт як форма закріплення конфіденційного співробітництва громадян при здійсненні негласних слідчих (розшукових) дій. *DSPACE JSPUI – Університет митної справи та фінансів*. 2016. С. 1–11. URL: <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/handle/123456789/1190>
- 19. Бабкова В. С. Проблеми визнання результатів зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж належними та допустимими доказами. *Юрист України*. 2018. № 2. С. 68–75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uy_2018_2_12

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

20. Берднік І. В. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в сучасних умовах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 11. С. 466–469. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.83>
21. Белік Л. С. Визначення поняття «Контроль за вчиненням злочину» у КПК України. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20 трав. 2016 р.) : у 2 т. Одеса, 2016. Т. 2. С. 382–384.
22. Архіви КГБ для медіа : посібник / [В. Бірчак, О. Довженко, А. Когут та ін.] ; ред.-упоряд. А. Олійник. Київ : К.І.С., 2018. 216 с.
23. Богатирьов І. Проблема наркозлочинності в умовах воєнного стану в Україні: протидія та запобігання. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-51-10>
24. Брисковська О. М., Грига М. А. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів з використанням мережі Інтернет. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 4 (117). С. 61–68. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201174.61>
25. Буковський Ю. Д. Досвід США щодо організації діяльності підрозділів з протидії незаконному обігу наркотиків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 258–262. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/61>
26. Буковський Ю. Д. Інформаційно-аналітична діяльність підрозділів боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 369–372. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/86>
27. Ващенко І. О. Криміналістичні підходи щодо класифікації злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Правові новели*. 2019. № 8. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.32847/ln.2019.8.21>
28. Венедіктов А. А. Поняття та види наркозлочинів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. № 21. С. 67–76.
29. Влад В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у злочинах у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в сучасних умовах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 11. С. 466–469. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.83>
30. Белік Л. С. Визначення поняття «Контроль за вчиненням злочину» у КПК України. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 20 трав. 2016 р.) : у 2 т. Одеса, 2016. Т. 2. С. 382–384.
31. Архіви КГБ для медіа : посібник / [В. Бірчак, О. Довженко, А. Когут та ін.] ; ред.-упоряд. А. Олійник. Київ : К.І.С., 2018. 216 с.
32. Богатирьов І. Проблема наркозлочинності в умовах воєнного стану в Україні: протидія та запобігання. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 93–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-51-10>
33. Брисковська О. М., Грига М. А. Актуальні проблеми протидії незаконному обігу наркотичних засобів з використанням мережі Інтернет. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 4 (117). С. 61–68. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201174.61>
34. Буковський Ю. Д. Досвід США щодо організації діяльності підрозділів з протидії незаконному обігу наркотиків. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 258–262. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/61>
35. Буковський Ю. Д. Інформаційно-аналітична діяльність підрозділів боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 369–372. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-3/86>
36. Ващенко І. О. Криміналістичні підходи щодо класифікації злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Правові новели*. 2019. № 8. С. 142–150. DOI: <https://doi.org/10.32847/ln.2019.8.21>
37. Венедіктов А. А. Поняття та види наркозлочинів. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2009. № 21. С. 67–76.
38. Влад В. Особливості прокурорського нагляду за додержанням законів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у злочинах у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, в сучасних умовах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 11. С. 466–469. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.05.83>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

- вин, їх аналогів або прекурсорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 270–273.
30. Влад С. Ф. Нагляд за додержанням законів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2017. № 30. Т. 2. С. 87–89.
- 31. Вовк С. О., Бадер А. В. Багатофакторний вплив війни на українське суспільство та громадян України: системний аналіз політичних, соціальних, психологічних і економічних складових. *Політикус*. 2024. № 4. С. 30–37. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-4.4>
- 32. Воробчак О. А. Вимоги до форми і змісту доручення як підстави делегування оперативним підрозділам процесуальних повноважень щодо проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 7. С. 392–395. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-7/95>
33. Гладкова Є. О., Щербакова А. К. Феномен наркозлочинності в сучасній Україні. *Право.ua*. 2022. № 1. С. 79–85.
34. Гловюк І. В. Кримінально-процесуальні функції : теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 602 с.
- 35. Головін Д. В. Особливості проведення оперативної закупки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 2. С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2021.2.23>
- 36. Головін Д. В. Специфіка проведення спеціального слідчого експерименту по кримінальних провадженнях, пов'язаних з учиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 9. С. 224–227. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-9/55>
- 37. Грібов М. Л. Виявлення та викриття використання у кримінальному провадженні оперативно-розшукової інформації, отриманої з порушенням прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 445–448. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/105>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

38. Грібов М. Л. Законодавче регулювання контролю за вчиненням злочину. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 248–251.
39. Грібов М. Л., Венедіктов А. А., Венедіктова Ю. Є. Контроль за вчиненням корупційних злочинів, пов'язаних з підкупом: питання законності. *Криміналістичний вісник*. 2021. № 2 (36). С. 7–30. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2021-36-2-7>
40. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Негласне співробітництво в механізмі забезпечення прав людини : монографія. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 352 с.
41. Грібов М. Л., Козаченко О. І. Співвідношення понять «конфіденційне співробітництво» та «негласне співробітництво». *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 1. С. 8–17.
42. Грібов М. Л., Шевченко Т. В. Використання внутрішньокамерної розробки для виконання завдань кримінального провадження: питання законності. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 6. С. 404–407.
43. Грібов М., Ємець О., Руснак Д. Візуальне спостереження за особою, річчю або місцем як засіб протидії торгівлі людьми. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 116 (3). С. 8–21.
44. Гук Т. І. Контроль за вчиненням злочину у формі контрольованої поставки. *Юридична наука*. 2020. № 2 (104). Т. 2. С. 251–258. DOI: <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-104-2-2.30>
45. Данилевський А. О., Данилевська Ю. О. Щодо відповідності законодавства України про кримінальну відповідальність у сфері незаконного обігу наркотиків міжнародним нормативно-правовим актам. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 4 (73). С. 95–102. DOI: <https://doi.org/10.32366/2523-4269-2020-73-4-95-102>
46. Дії працівників патрульної поліції при виявленні правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : метод. рек. / [О. М. Стрільців, А. В. Окушко, Є. А. Тараніч та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ ; Кандиба Т. П., 2018. 46 с.
47. Дослідження кримінального аналізу: розуміння основних навичок. USA : International Association of Crime Analysts (IACA), 2019. 115 с.
48. Досудове розслідування : навч. посіб. / [Р. І. Благута, А.-М. Ю. Ангеленюк, Ю. В. Гуцуляк та ін.] ; за заг. ред. Ю. А. Комісарчук, А. Я. Хитри. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 600 с.

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

49. Запобігання підрозділами ювенальної превенції вчиненню неповнолітніми особами правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів : навч.-практ. посіб. / [А. Є. Фоменко, Л. Р. Наливайко, К. В. Бахчев та ін.]. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 200 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/10847/3/макет_наркот_2022-2.pdf
50. Здорик Д. В. Засоби виявлення кримінальних правопорушень поліцейським офіцером громади. *Наукові перспективи*. 2024. № 5 (47). С. 1163–1178. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5\(47\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-5(47))
51. Кластерний аналіз телефонного трафіку : практич. посіб. / [В. І. Школьніков, О. В. Корнейко, Д. І. Овсянюк та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 40 с.
52. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 20 с.
53. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин : міжнар. док. від 20 груд. 1988 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_096
54. Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні засади проведення контрольної поставки наркотичних засобів і психотропних речовин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 67. С. 278–282. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.53>
55. Корнієнко М. В., Головін Д. В. Контроль за вчиненням злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: організаційно-правові аспекти : монографія. Одеса : Гельветика, 2022. 188 с.
56. Крет Г. Р. Контроль за вчиненням злочину: нормативне закріплення та практика проведення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2021. № 51. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.51.26>
57. Кузик В. В. Кримінологічні засади діяльності підрозділів протидії наркозлочинності Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Дніпро, 2021. 216 с.
58. Леонов А. А. Особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень. *Закон і Бізнес*. 2019. URL: <https://zib.com.ua/ua/>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

- print/136530-osoblivosti_provedennya_nsr_d_v_kriminalnomu_provadzhenni.html
59. Луцик В. В. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж: фокус новел. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 500–504. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/113>
60. Методичні рекомендації щодо організації та проведення кримінального аналізу підрозділами Національної поліції від 26 трав. 2021 р. № 6516/01/33-2021.
61. Мітякін В. А. Типові слідчі ситуації під час збуту наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за допомогою мережі Інтернету. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 151–156.
62. Музиченко О. В. Система негласних слідчих (розшукових) дій за кримінальним процесуальним законодавством України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 3. Т. 3. С. 171–176.
63. Неледва Н. В. Особливості офіційного оформлення відносин про конфіденційне співробітництво за законодавством України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 5 (40). С. 138–143. DOI: <https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i5.942>
64. Обробка та аналіз за допомогою MS Excel та IBM i2 Analyst's Notebook інформації щодо одночасного перетину кордону декількома особами : практич. посіб. / [В. І. Школьніков, О. В. Корнейко, Д. І. Овсянюк та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 144 с.
65. Овсянюк Д. І. Кримінальний аналіз як сучасний інструмент підвищення ефективності протидії злочинності. *Актуальні питання правового та патріотичного виховання здобувачів вищої освіти ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану : матеріали наук.-теорет. конф., присвяч. Дню науки та пам'яті С. М. Легуші (Київ, 19 трав. 2022 р.)* / [редкол.: С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський, Н. М. Пархоменко та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 105–108.
66. Овсянюк Д. І. Методологічні засади тактичного аналізу та аналізу оперативних даних під час розслідування злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків : метод. рек. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2024. 50 с.
67. Овсянюк Д. І. Організаційні засади застосування тактичного кримінального аналізу у боротьбі зі злочинністю. *Проблеми про-*

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

- тидії колабораційній діяльності в умовах збройної та інформаційної агресії рф проти України : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (Київ, 4 квіт. 2024 р.) / [упоряд.: Ю. О. Найдзон, В. Г. Пилипчук, М. О. Теплюк та ін.]. Київ : НА СБУ ; ДНУ ІБП НАПРН України, 2024. С. 131–134.
68. Овсянюк Д. І. Становлення підрозділів кримінального аналізу Національної поліції України та вимоги до професійної компетентності аналітиків. Реалізація філософії «Intelligence-led Policing» в системі кримінального аналізу Національної поліції України : монографія / [О. Користін, Д. Швець, Б. Бутко та ін.] ; за заг. ред. О. Є. Користіна. Київ : ВАІТЕ, 2024. С. 105–112. DOI: <https://doi.org/10.36486/978-966-2310-66-5-10>
69. Олексенко В. Г. Проблемні питання документування оперативними підрозділами злочинів, пов'язаних з незаконним збутом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 505–508. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/114>
70. Орловська Н. Актуальні питання державної політики щодо наркотиків у контексті запобігання наркозлочинності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2. С. 149–155.
71. Основи візуального спостереження : практич. посіб. / [С. С. Чернявський, А. А. Вознюк, М. Л. Грібов та ін.]. Київ : Норма права, 2024. 96 с.
72. Особливості розслідування незаконного виробництва, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (в т.ч. із використанням телекомунікаційних технологій) : наук.-метод. рек. для практичних підрозділів Національної поліції України / уклад.: К. Л. Бугайчук, О. О. Савченко, Н. О. Прібиткова. Харків : ХНУВС, 2021. 124 с.
73. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики : монографія. Київ : Людмила, 2022. 624 с.
74. Пеньков С. В., Волошина М. О. Теоретичне підґрунтя здійснення контрольованої поставки як форми контролю за вчиненням злочинів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 2. С. 109–113.

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

75. Пиріг І., Прокопов С. Використання елементів криміналістичної характеристики на початковому етапі розслідування перевезення наркотичних засобів залізничним транспортом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 266–272. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-266-272>
76. Побічні жертви: огляд споживання психоактивних речовин в Українському війську. *Global Initiative Against Transnational Organized Crime*. URL: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2025/03/GI-TOC-Collateral-damage-Assessing-substance-use-in-Ukraines-military-March-2025-Ukrainian-translation.pdf>
77. Погорецький М. А. Розшук у козацьку добу. *Право і безпека*. 2003. № 1. Т. 2. С. 119–225.
78. Поплавська А. М. Аналіз значення проведення негласних слідчих (розшукових) дій в розрізі криміналістичної характеристики окремих видів злочинів. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 334–340. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.50>
79. Попов С. Ю. Нормативно-правові засади проведення оперативної закупки підрозділами кримінальної поліції. *Форум права*. 2016. № 3. С. 219–223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2016_3_40
80. Потоцький М. М. Затримання особи за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Кропивницький, 2022. 275 с.
81. Рекомендації щодо здійснення процесуального керівництва досудовим розслідуванням кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема вчинених із застосуванням новітніх інформаційних технологій : метод. рек. / [І. В. Мустеця, О. М. Пелешук, О. Ю. Василенко та ін.]. Офіс Генерального прокурора, 2022. 45 с.
82. Руденко Т. О. Контрольована поставка як форма контролю за вчиненням злочинів, що пов'язані з переміщенням товарів, предметів та речовин через митний кордон. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2014. № 3. С. 148–161.
83. Рудницький І. Л. Розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняється організованими злочинними групами. *Верховенство права*. 2019. № 1. С. 124–130.

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

84. Саковський А. А., Климчук М. П. Особливості документування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів та їх аналогів. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 2 (18). С. 49–59.
85. Салтиков С. М. До питання процесуального оформлення слідчим конфіденційного співробітництва в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 6. Т. 1. С. 128–132.
86. Салтиков С., Талалай Д. Конфіденційне співробітництво та негласні слідчі (розшукові) дії. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 285–290.
87. Сачко О. В. Контрольна поставка та контрольна закупка як ефективні методи безпосереднього виявлення злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів. *Право і суспільство*. 2013. № 5. С. 144–150.
88. Сенченко Н. М. Початкові слідчі (розшукові) дії під час розслідування кримінальних правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. *Науковий вісник Сіверщини. Серія «Право»*. 2023. № 3 (20). С. 81–91. DOI: <https://doi.org/10.32755/sjlaw.2023.03.081>
89. Сергеева Д. Б. Негласне співробітництво у кримінальному процесі. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 47–54.
90. Сидоренко Л. В. Конфіденційне співробітництво як засіб виконання завдань кримінального провадження. *Актуальні питання виявлення та розкриття злочинів Національною поліцією: вітчизняний та зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. круглого столу (Київ, 19 лют. 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. С. 215–219.
91. Скулиш Є. Д. Система негласних слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Правознавство»*. 2012. Вип. 618. С. 108–114.
92. Тализіна Я. О. Нормативне забезпечення та реалізація конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії : 081 «Право». Харків, 2022. 307 с.
93. Тализіна Я. О. Повноваження слідчого, прокурора та співробітника оперативного підрозділу щодо залучення інших осіб до конфіденційного співробітництва у кримінальному провадженні.

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

- ні. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 150. С. 253–265. DOI: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.150.207822>
94. Тализіна Я. О. Проблемні питання залучення особи до конфіденційного співробітництва та забезпечення її безпеки як учасника кримінального провадження. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2020. Вип. 39. С. 121–127. DOI: <https://doi.org/10.31359/2079-6242-2020-39-121>
95. Телійчук В. Г., Серемчук К. В. Деякі особливості оперативно-розшукової протидії кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 3 (13). С. 210–218. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3\(13\)-210-218](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-3(13)-210-218)
96. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу : навч. посіб. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 288 с.
97. Шеліховська І. Ю., Грібов М. Л. Аудіо-, відеоконтроль особи: підміна змісту негласної слідчої (розшукової) дії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 450–454. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/106>
98. Шишацька Ю. О. Специфіка залучення конфідентів для проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Право та державне управління*. 2023. № 1. С. 180–187. DOI: <https://doi.org/10.32840/rdu.2023.1.26>
99. Яніцкі М. Оперативний кримінальний аналіз : посібник / пер. І. Родюка ; за ред. Міжнародної організації з міграції (МОМ). Київ, 2009. 86 с.
100. Янковський В. О. Окремі елементи криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2024. № 81 (3). С. 180–184. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.3.26>

Нормативно-правові акти

101. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 7 лип. 2017 р. № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

102. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листоп. 2012 р. № 144/1042/516/1199/936/1687/51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>
103. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності : міжнар. док. від 15 листоп. 2000 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_789
104. Конвенція про психотропні речовини : міжнар. док. від 21 лют. 1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_176
105. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
106. Положення про Департамент протидії наркозлочинності Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 17 листоп. 2015 р. № 95.
107. Положення про Управління забезпечення формування державної політики у сфері протидії наркозлочинності Міністерства внутрішніх справ України : наказ МВС України від 12 груд. 2019 р. № 1038.
108. Правила надання послуг поштового зв'язку : постанова Кабінету Міністрів України від 5 берез. 2009 р. № 270. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-%D0%BF#Text>
109. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань : Закон України від 23 серп. 2023 р. № 3342-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#n212>
110. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції та поліцейських офіцерів громад : наказ МВС України від 28 лип. 2017 р. № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>
111. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : постанова Кабінету Міністрів України від 6 трав. 2000 р. № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF#Text>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

112. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 1 серп. 2000 р. № 188. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00#Text>
113. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними : Закон України від 15 лют. 1995 р. № 62/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-%D0%B2%D1%80#Text>
114. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
115. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>
116. Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність : наказ Офісу Генерального прокурора від 8 верес. 2023 р. № 253. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0253905-23#Text>
117. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : постанова Пленуму Верховного Суду України від 3 черв. 2005 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text>
118. Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 3 черв. 2016 р. № 4778. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59321
119. Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 4 квіт. 2017 р. № 6284. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61497
120. Про оперативно-розшукову діяльність : проект Закону України від 2 верес. 2019 р. № 1229. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66597
121. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
122. Про організацію діяльності прокурорів у кримінальному провадженні : наказ Офісу Генерального прокурора від 30 верес. 2021 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0309905-21#Text>

Судова практика

123. Вирок Вінницького апеляційного суду від 23 квіт. 2025 р. у справі № 127/27447/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126810817>
124. Вирок Жовківського районного суду Львівської області від 1 лют. 2013 р. у справі № 1-384/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29239478>
125. Вирок Заводського районного суду м. Запоріжжя від 4 груд. 2023 р. у справі № 332/980/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115353707>
126. Вирок Калинівського районного суду Вінницької області від 9 січ. 2023 р. у справі № 141/182/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108288046>
127. Вирок Котелевського районного суду Полтавської області від 17 квіт. 2025 р. у справі № 535/1235/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126676953>
128. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 5 квіт. 2024 р. у справі № 335/5886/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118159865>
129. Постанова Верховного Суду від 1 лип. 2020 р. у справі № 643/10749/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>
130. Постанова Верховного Суду від 1 черв. 2023 р. у справі № 464/7015/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111339382>
131. Постанова Верховного Суду від 24 трав. 2018 р. у справі № 332/2781/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74409389>
132. Постанова Верховного Суду від 12 черв. 2019 р. у справі № 676/3183/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82492138>
133. Постанова Верховного Суду від 26 листоп. 2019 р. у справі № 310/4839/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86162670>
134. Постанова Верховного Суду від 28 січ. 2020 р. у справі № 409/1006/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87211865>

135. Постанова Верховного Суду від 1 лип. 2020 р. у справі № 643/10749/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>
136. Постанова Верховного Суду від 24 верес. 2020 р. у справі № 738/689/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91855146>
137. Постанова Верховного Суду від 29 жовт. 2020 р. у справі № 461/895/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92602226>
138. Постанова Верховного Суду від 23 верес. 2021 р. у справі № 466/8529/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99967527>
139. Постанова Верховного Суду від 27 січ. 2021 р. у справі № 499/108/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94553292>
140. Постанова Верховного Суду від 28 лют. 2023 р. у справі № 761/34746/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395449>
141. Постанова Верховного Суду від 31 січ. 2023 р. у справі № 761/34884/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108752623>
142. Постанова Верховного Суду від 23 трав. 2023 р. у справі № 758/5719/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111251222>
143. Постанова Верховного Суду від 31 серп. 2023 р. у справі № 748/1997/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113236402>
144. Постанова Верховного Суду від 25 верес. 2023 р. у справі № 208/2160/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314>
145. Постанова Верховного Суду від 26 верес. 2023 р. у справі № 404/2409/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817265>
146. Постанова Верховного Суду від 23 січ. 2024 р. у справі № 677/450/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116670768>
147. Постанова Верховного Суду від 30 січ. 2024 р. у справі № 725/1375/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116993773>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

148. Постанова Верховного Суду від 4 квіт. 2024 р. у справі № 152/705/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118225346>
149. Постанова Верховного Суду від 23 квіт. 2024 р. у справі № 726/776/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118689047>
150. Постанова Верховного Суду від 3 черв. 2024 р. у справі № 759/5346/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119653307>
151. Постанова Верховного Суду від 4 берез. 2021 р. у справі № 742/3853/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95469848>
152. Постанова Верховного Суду від 4 жовт. 2023 р. у справі № 159/1506/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114052575>
153. Постанова Верховного Суду від 4 квіт. 2019 р. у справі № 750/7087/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81013318>
154. Постанова Верховного Суду від 5 черв. 2024 р. у справі № 725/5934/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119681151>
155. Постанова Верховного Суду від 6 берез. 2018 р. у справі № 727/6661/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72670494>
156. Постанова Верховного Суду від 6 черв. 2024 р. у справі № 489/2769/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119681238>
157. Постанова Верховного Суду від 7 квіт. 2021 р. у справі № 203/337/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96243744>
158. Постанова Верховного Суду від 7 черв. 2018 р. у справі № 740/5066/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74598730>
159. Постанова Верховного Суду від 7 черв. 2023 р. у справі № 404/3554/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111487312>
160. Постанова Верховного Суду від 8 лют. 2018 р. у справі № 754/5978/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/72243400>

**Список
використаних і рекомендованих джерел**

161. Постанова Верховного Суду від 14 черв. 2018 р. у справі № 589/3675/13-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74809463>
162. Постанова Верховного Суду від 10 верес. 2019 р. у справі № 357/3524/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84449778>
163. Постанова Верховного Суду від 21 січ. 2020 р. у справі № 381/2316/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87179214>
164. Постанова Верховного Суду від 19 берез. 2020 р. у справі № 127/3712/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88401701>
165. Постанова Верховного Суду від 9 квіт. 2020 р. у справі № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>
166. Постанова Верховного Суду від 17 листоп. 2020 р. у справі № 459/1786/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93053766>
167. Постанова Верховного Суду від 17 листоп. 2020 р. у справі № 722/1436/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92973773>
168. Постанова Верховного Суду від 9 груд. 2020 р. у справі № 756/12749/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93505778>
169. Постанова Верховного Суду від 20 січ. 2022 р. у справі № 404/431/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102748145>
170. Постанова Верховного Суду від 19 лип. 2022 р. у справі № 758/14965/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359465>
171. Постанова Верховного Суду від 15 верес. 2022 р. у справі № 577/195/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106354721>
172. Постанова Верховного Суду від 14 груд. 2022 р. у справі № 754/10882/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107938586>
173. Постанова Верховного Суду від 12 січ. 2023 р. у справі № 740/2046/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108414984>

Список
використаних і рекомендованих джерел

174. Постанова Верховного Суду від 22 берез. 2023 р. у справі № 161/1921/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109810013>
175. Постанова Верховного Суду від 17 трав. 2023 р. у справі № 607/20877/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111036691>
176. Постанова Верховного Суду від 14 листоп. 2023 р. у справі № 405/2175/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114994245>
177. Постанова Верховного Суду від 2 листоп. 2023 р. у справі № 333/1640/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114790023>
178. Постанова Верховного Суду від 16 січ. 2024 р. у справі № 438/22/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116388802>
179. Постанова Верховного Суду від 17 січ. 2024 р. у справі № 728/697/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116487685>
180. Постанова Верховного Суду від 21 лют. 2024 р. у справі № 686/11385/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117241448>
181. Постанова Верховного Суду від 17 квіт. 2024 р. у справі № 210/1332/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118520012>
182. Постанова Верховного Суду від 21 серп. 2024 р. у справі № 127/16102/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121204834>
183. Постанова Верховного Суду від 20 листоп. 2024 р. у справі № 473/1087/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123281973>
184. Постанова Верховного Суду від 9 квіт. 2025 р. у справі № 569/14569/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126569662>
185. Постанова Верховного Суду від 9 квіт. 2020 р. у справі № 727/6578/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88749345>
186. Постанова Верховного Суду від 31 серп. 2022 р. у справі № 756/10060/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141457>

Список
використаних і рекомендованих джерел

187. Постанова Верховного Суду від 5 черв. 2024 р. у справі № 725/5934/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/119681151>
188. Постанова Верховного Суду від 12 берез. 2020 р. у справі № 591/4171/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88265287>
189. Постанова Верховного Суду від 18 черв. 2020 р. у справі № 539/4842/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89961560>
190. Постанова Верховного Суду від 1 черв. 2023 р. у справі № 464/7015/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90202735>
191. Рішення ЄСПЛ у справі «Баннікова проти Росії» (Bannikova v. Russia) від 4 листоп. 2010 р., заява № 18757/06. URL: <https://cutt.ly/F8f3PMU>
192. Рішення ЄСПЛ у справі «Буряк Хан проти Туреччини» (Burak Hun v. Turkey) від 15 груд. 2009 р., заява № 17570/04. URL: <https://cutt.ly/78f3YuR>
193. Рішення ЄСПЛ у справі «Веселов та інші проти Росії» (Veselov and Others v. Russia) від 2 жовт. 2012 р., заяви № 23200/10, № 24009/07, № 556/10. URL: <https://cutt.ly/V8f3D2w>
194. Рішення ЄСПЛ у справі «Носко і Нефьодов проти росії» (Nosko and Nefedov v. Russia) від 30 жовт. 2014 р., заяви № 5753/09, № 11789/10. URL: <https://cutt.ly/A8f3HT5>
195. Рішення ЄСПЛ у справі «Раманаускас проти Литви» (Ramanauskas v. Lithuania) від 5 лют. 2008 р., заява № 74420/01. URL: <https://cutt.ly/Z8f3E1l>
196. Рішення ЄСПЛ у справі «Тейсейра де Кастро проти Португалії» (Teixeira de Castro v. Portugal) від 9 черв. 1998 р., заява № 25829/94. URL: https://ips.ligazakon.net/document/SO1246?ed=1998_06_09
197. Ухвала Верховного Суду від 15 січ. 2020 р. у справі № 583/444/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86959113>
198. Ухвала Харківського апеляційного суду від 8 верес. 2020 р. у справі № 624/57/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91608620>
199. Ухвала Хмельницького апеляційного суду від 18 квіт. 2024 р. у справі № 676/2548/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118590274>
200. Ухвала Вінницького апеляційного суду від 12 верес. 2024 р. у справі № 296/12220/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121696639>

Для нотаток

Для нотаток

Науково-практичне видання

ГРІБОВ Михайло Леонідович,
ШЕЛІХОВСЬКА Ірина Юріївна,
ВОЗНЮК Андрій Андрійович та ін.

**ОСОБЛИВОСТІ
виявлення та розслідування
наркозлочинів в умовах дії
правового режиму воєнного стану**

Науково-практичний посібник

Відповідальний за випуск *Михайловський С. Г.*
Верстка макета *Карташової О. Р.*
Дизайн обкладинки *Висоцької А. О.*

Підписано до друку 09.09.2025 р.
Формат 60x90/16. Обл. вид. арк. 13,25. Ум.-друк. арк. 19,5.
Гарнітура CharterГТС. Наклад 300. Зам. 02/0925.

Видавець і виготовлювач –
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «НОРМА ПРАВА»
03049, Україна, м. Київ, вул. Тополева, буд. 4-8.
E-mail: norma.prava.llc@gmail.com
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 6846 від 18.07.2019